

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Nemgar

**IZVIRNO DRUŽBENO INOVACIJSKO RAZVOJNO OKOLJE
NIZOZEMSKO**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2005

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mojca Nemgar

Mentor: red. prof. Dr. Lojze Sočan

**IZVIRNO DRUŽBENO INOVACIJSKO RAZVOJNO OKOLJE
NIZOZEMSKÉ**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2005

KAZALO

1 UVOD	4
2 METODOLOŠKI OKVIR	7
2.1 CILJI DIPLOMSKE NALOGE	7
2.2 OPREDELITEV KLJUČNIH POJMOV	7
2.3 HIPOTEZE	10
2.4 RAZISKOVALNE METODE IN STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE	11
3 TEORETSKI OKVIR	14
3.1 RAZVOJNE TEORIJE, TEORIJE RASTI	14
3.2 EU IN LIZBONSKA STRATEGIJA	16
3.3 IZVIRNO RAZVOJNO DRUŽBENO INOVACIJSKO OKOLJE	19
4 NIZOZEMSKA IZKAZNICA	20
4.1 EKONOMSKI KAZALCI	23
5 DRŽAVA	26
5.1 POMEN KONSENZA	26
5.2 NEOKORPORATIVIZEM	27
5.3 DAVČNI SISTEM	29
5.4 REFORME NA PODROČJU DRŽAVE IN TRGA DELOVNE SILE V OSEMDESTIH IN DEVETDESETIH	30
5.4.1 REFORMA TRGA DELOVNE SILE	31
5.5 SOCIALNA KOHEZIJA	33
5.6 INOVACIJSKO OKOLJE	34
5.6.1 ZGODOVINA POLITIK NA PODROČJU INOVACIJSKEGA SISTEMA/ PREHOD OD INOVACIJSKE VERIGE K NIS	35

5.6.2	NIZOZEMSKI NACIONALNI INOVACIJSKI SISTEM	37
5.6.3	FINANCIRANJE R&R	39
5.7	RAZVOJNO ZASNOVANE REGIJE	41
6	INFRASTRUKTURA	42
6.1	DRUŽBA ZNANJA	43
6.1.1	IKT	43
6.1.2	IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE	45
6.2	OKOLJE	48
7	GOSPODARSTVO	49
7.1	POLDERSKI MODEL	49
7.2	BANČNIŠTVO	50
7.3	PODJETNIŠTVO	51
7.4	IZVOZNA USMERJENOST NIZOZEMSKEGA GOSPODARSTVA	55
7.5	POVEZOVANJE V GROZDE	57
8	VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK	59
9	VIRI	63
10	PRILOGE	67

Tabele, grafi in slike

Tabela 1: Shema izvirnega družbenega inovacijskega razvojnega okolja	19
Tabela 2: Viri financiranja R&R v letu 2001	41
Graf 1: Primerjava upadanja/rasti brezposelnosti v državah OECD v primerjavi z Nizozemsko	32
Graf 2: Število patentov prijavljenih pri EPO na milijon prebivalcev	35
Graf 3: Delež gospodinjstev z dostopom do osebnega računalnika	45
Graf 4: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta	46
Graf 5: Delež populacije z zaključeno terciarno izobrazbo v populaciji 25-64 let	47
Graf 6: Delež potencialnih podjetnikov v populaciji 19-64 let	55
Graf 7: Vhodne in izhodne investicije kot delež BDP	57
Slika 1: Nizozemski nacionalni inovacijski sistem	37

1 UVOD

Živimo v obdobju, ko svet postaja vse bolj prepleten, kar se izraža tudi na povečani intenzivnosti mednarodnih gospodarskih tokov. Gospodarski sistem je s povečano intenzivnostjo finančnih tokov in mednarodne menjave vse težje podredljiv nacionalni državi, ki od merkantilizma naprej zagotavlja okvir gospodarski prosperiteti političnih entitet. Prav nove informacijsko-komunikacijske tehnologije so omogočile ogromno število finančnih transakcij na svetovnih trgih, zato smo priča izjemni rasti mednarodnih gospodarskih tokov v obliki mednarodne menjave in neposrednih tujih investicij. Informacijska revolucija in tehnološki napredek, ki se nedvomno izražata na spreminjajočih se razmerjih v družbi in gospodarstvu, sta torej imela ključno vlogo pri predrugačenju sveta, v katerem se zdi postaja vloga države vse bolj marginalna.

Opisane spremembe lahko poimenujemo globalizacija pa tudi prehod v post-kapitalizem in v družbo temelječo na znanju. Rudi Rizmanu (v Svetličič, 2004:19) s pojmom globalizacija označi »intenzifikacijo svetovnih družbenih procesov, ki povezujejo najbolj oddaljene kraje na našem planetu«. Eden ključnih problemov, ki jih prinaša globalizacija je izvoz delovnih mest na območja s cenejšo delovno silo in posledično vse večja brezposelnost v Evropi. Pritiski na socialno državo¹ pa zaradi povečanja brezposelnosti in demografskih sprememb postajajo vse večji. Globalizacija pomeni negotovost, prevlado kratkoročnih profitnih interesov, prenos moči na nove akterje svetovnega gospodarstva multinacionalke in tekmovalnost na vse bolj prepletenem svetovnem trgu, kjer so odprtost ter tehnološki napredek in inovativnost ključnega pomena za krepitev konkurenčnosti gospodarstev. Znanje je postalo ključnega pomena za inovacijsko konkurenčnost v primerjavi s stroškovno, ki temelji zgolj na komparativnih prednostih cenene delovne sile.

Zaradi opisanih sprememb v svetovnem gospodarstvu in v nacionalnih gospodarstvih so evropske države začele iskati nove načine, kako vzpodbuditi gospodarsko rast. Keynesianska politika, ki je zaznamovala obdobje hitre rasti po 2. svetovni vojni, je s svojim poudarkom na stimuliranju državnih investicij in povpraševanja ustvarila ekspanzivno državo blaginje.

¹ Socialna država zagotavlja državljanom socialno varnost v obliki eksistenčnega minimuma in ohranjanja relativnega družbenega položaja preko sistemov socialnih zavarovanj in socialnih pomoči. Država blaginje pomeni kvalitativni premik od socialne države. Države so vsem prebivalcem začele zagotavljati določene storitve (t.i. nacionalni minimum zdravstvenih, socialnih, izobraževalnih in drugih storitev), ne le denarna nadomestila.

Zaradi njene neučinkovitosti ob 2. naftnem šoku pride v ekonomski znanosti in gospodarskih politikah v ospredje neoklasična teorija, ki ne odobrava posredovanja države v gospodarstvu. Neoklasično teorijo je v ekonomske politike prinesel prihod konzervativnih vlad v ZDA in Veliki Britaniji. Neoklasična izhodišča favoriziranja strani ponudbe in privatizacije javnih podjetij pa so prevladala tudi v Svetovni banki in Mednarodnem denarnem skladu. V 80. letih so se v znanosti pojavile endogene teorije rasti, ki ključno vlogo pri vzpodbujanju gospodarske rasti in prosperitete pripisujejo inovacijam in tehnologijam. Država z endogenimi teorijami rasti preko vlaganja v znanje ter raziskave in razvoj zopet dobi mesto v gospodarstvu.

Danes se tako vse bolj poudarja približevanje družbi znanja, kajti elementi, ki konstituirajo družbo znanja so tisti mehanizmi, ki v spremenjenih razmerah omogočajo konkurenčnost države na svetovnem trgu. Peter Drucker (1993: 9) družbo znanja definira kot družbo v kateri »najpomembnejši dejavnosti ustvarjanja bogastva ne bosta alokacija kapitala za produkcijske namene ne delo – pola ekonomske teorije 19. in 20. stoletja in klasične, marksistične, keynesianske ali neoklasične ekonomske misli. Vrednost zdaj ustvarjajo produktivnost in inovacije, ki so izpeljanke dela in kapitala.

Ključna področja družbe znanja so torej izobraževanje, usposabljanje, informacijsko-komunikacijske tehnologije in inovacije

Pomena družbe oziroma gospodarstva, temelječega na znanju, se zavedajo tudi mednarodne institucije, ki upoštevajo kazalce, ki določajo družbo znanja na področju vrednotenja konkurenčnosti posameznih držav kot so IMD, WEF in OECD ter tudi Evropska unija pri določanju smernic nadaljnjega razvoja evropskega gospodarskega prostora.

Vodilni inštituciji na področju vrednotenja nacionalne konkurenčnosti sta švicarski Mednarodni inštitut za management in razvoj (IMD) in Svetovni gospodarski forum (WEF). IMD dejavnike konkurenčnosti razvršča v štiri skupine: gospodarska uspešnost, učinkovitost vlade in državne uprave, učinkovitost podjetij in infrastruktura. WEF pa se pri določanju konkurenčnosti poslužuje dveh indeksov, namreč indeksa razvojne konkurenčnosti oziroma komparativne rasti (GCI), ki je sestavljen iz tehnološkega subindeksa, subindeksa javnih institucij in subindeksa makroekonomskega okolja; in indeksa tekoče konkurenčnosti (CCI),

ki ga tvorita indeks kakovosti poslovnega okolja in indeks kakovosti poslovnih praks in strategij.

Ker Evropska unija predstavlja makroekonomsko okolje nacionalnim državam v njihovih prizadevanjih po večji konkurenčnosti nacionalnih gospodarstev, moram omeniti tudi politike, ki zadevajo konkurenčnost na ravni Evropske unije. Kot odgovor na porajajoče se probleme brezposelnosti, zaostajanja za ZDA pri ključnih področjih družbe znanja, vlaganje v raziskave in razvoj, izobraževanje, informacijsko-komunikacijske tehnologije, število patentov (v ZDA so nekajkrat cenejši) je nastala Lizbonsko strategija kot odraz nove strategije za doseganje konkurenčnosti evropskega gospodarskega prostora. Evropska komisija si je na lizbonskem vrhu leta 2000 namreč zadala, da bo v naslednjem desetletju »postala najbolj konkurenčno in dinamično gospodarstvo na svetu, temelječe na znanju, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti in večjo socialno kohezijo.«

Če povzamem, so ključni vzvodi gospodarske rasti ustrezna institucionalna infrastruktura, izobražena delovna sila, visoko-tehnološki industrijski sektor, transparenten in učinkovit storitveni sektor, odprtost gospodarstva, razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, konkurenčen podjetniški sektor in povezovanje podjetij v grozde, da si zagotovijo kritično maso znanja, tehnologije in sredstev, zato da povečujejo svoje konkurenčne prednosti. Poleg gospodarskih indikatorjev so za uspešnost države pomembni tudi nemerljivi družbeni indikatorji kot so socialna kohezija, pravni okvir in institucionalni okvir. V ta okvir sodi tudi stopnja korupcije v državi, učinkovitost vlade, in zakonodaja, ki stimulira gospodarski sektor

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 *Cilji diplomske naloge*

Namen in cilj pričujočega diplomskega dela je identifikacija elementov, ki so pripomogli k uspešnim gospodarskim rezultatom države, ki jo obravnavam kot študijo primera v svoji diplomski nalogi. Nizozemski je reforme socialne države in trga delovne sile uspelo izpeljati na podlagi konsenza družbenih partnerjev. V pričujoči diplomski nalogi želim izpostaviti pomen konsenza kot predpogoj za uspešno izpeljane ekonomske politike in uspešen razvoj gospodarstva. Konsenz družbenih partnerjev pri doseganju strateških ciljev lahko služi kot model, ki bi ga bilo potrebno upoštevati v tranzicijskim državah, tudi v Sloveniji, pri približevanju gospodarsko razvitejšim državam.

Področja, ki jih obravnavam v svoji diplomski in jih pojmem kot ključna za uspešen razvoj države, so ekonomske politike v prehodu na družbo znanja, ki pokrivajo vlaganje v znanje, izobraževanje, raziskave in razvoj, informacijsko-komunikacijske tehnologije, krepitev nacionalne konkurenčnosti v luči trajnostnega razvoja in krepitev socialne kohezije. Gospodarski razvoj se pogosto meri zgolj z gospodarsko rastjo in višino bruto domačega proizvoda na prebivalca, ter še z nekaterimi drugimi kazalci kot so stopnja inflacije, stopnja nezaposlenosti, zunanje-trgovinska plačilna bilanca, itd. Menim da je potrebno zajeti tudi druge vidike in vplive na gospodarski razvoj in ga obravnavati iz širše družboslovne perspektive, ki upošteva tudi institucionalni okvir, socialne aspekte in trajnostni razvoj. Cilj moje diplomske naloge je torej med drugim pokazati, da je na gospodarski razvoj potrebno gledati iz širše perspektive in upoštevati tudi družbene in institucionalne dejavnike.

2.2 *Oprelitev ključnih pojmov*

Države konsenza

Lojze Sočan v Simulacijah trajnostnega razvoja razdeli države v države konsenza (skandinavske države, Nizozemska Irska in Avstrija), države blaginje (Nemčija, Francija, Belgija, Velika Britanija), južnoevropske države (Italija, Španija, Portugalska in Grčija) ter

nove članice(Slovenija, Češka, Slovaška, Poljska, Litva, Latvija in Estonija) . Za visoko razvite države je značilna visoka stopnja konsenza, namreč vsi družbeni akterji sodelujejo pri razvojnih odločitvah, družbeni partnerji zagovarjajo ključne družbene in razvojne interese države. Visoko razvite, manjše srednje in severno evropske države, t.i. družbe konsenza v sedanjem času uveljavljajo pomembne inovacije v upravljanju družbe in vodenju gospodarstva. (Sočan, 2004: 41).

Novosti družb konsenza pri upravljanju družbe in vodenju gospodarstva lahko strnem v odprtost gospodarstev, ki so uspešno vpeta v globalne gospodarske tokove, na uspešne inovacijske politike, ki so jim omogočile dohitevanje držav blaginje, in institucionalno infrastrukturo, ki omogoča krepitev znanja in razvojnih potencialov, obenem pa so uspele zadržati visoko raven socialne varnosti . Večina teh držav z visoko stopnjo demokratičnega konsenza družbenih partnerjev in ustrezno institucionalno infrastrukturo sprejema dolgoročno vizijo, strateške cilje, in razvojne prednosti svoje države,/ .../, pa tudi nove razvojne paradigme, vrednote in politike za njihovo uresničevanje. (Sočan, 2004: 41) V teh družbah prihaja do kar najmanjšega konkurenčnega uničevanja razvojnih potencialov(kadrov, kapitala, opreme in proizvodnih zmogljivosti, ipd.) in v skladu s tem do visoke stopnje zaposljivosti prebivalstva, do nizke stopnje brezposelnosti ter hkrati do visoke stopnje dodane vrednosti na zaposlenega. (Sočan, 2004, 43).

Pomen konsenza v t.i. družbah konsenza je, da kljub temu, da država pobira visoke dajatve, vsi družbeni partnerji z upravljanjem družbe bolj ali manj soglašajo, medtem ko v visoko razvitih državah t.i. družbah blaginje, takšnega konsenza ni, temveč si država prizadeva za čim višje davke, kapital za čim višji dobiček, tudi z nižanjem stroškov dela, organizirano delo pa si prizadeva za čim višje plače zaposlenih.

Družba, temelječa na znanju

S prehodom v storitveno gospodarstvo je poudarek na znanju, izobraževanju in usposabljanju postal vse pomembnejši, k čemur je odločilno vplival tudi razvoj informacijsko komunikacijskih tehnologij in informacijske infrastrukture. S poudarjanjem pomena znanja se je povečal tudi pomen inovacij , na področju industrije, kjer je še vedno skoncentriran večji del vlaganj v raziskave in razvoj, pa s pomočjo inovacij prihaja do posodabljanja tehnologij in strukturnega prehoda na visoko – tehnološko proizvodnjo. Torej lahko opredelim družbo

znanja kot koncept, ki zajema tri področja: znanje, informacijsko-komunikacijske tehnologije in inovacije.

Peter Drucker pa »novo družbo, ki naj bi že nastopila poimenuje post - kapitalistična družba. Osnovni ekonomski vir – produkcijsko sredstvo če uporabimo ekonomski izraz – ni več kapital, ne naravni vir (ekonomistična zemlja) ne delo. Je in bo znanje.« (Drucker, 1993, 7).

Ker se v svoji diplomski ukvarjam predvsem z gospodarskim razvojem moram definirati tudi gospodarstvo znanja. Svetovna banka definira gospodarstvo, temelječe na znanju, kot gospodarstvo, ki temelji na štirih stebrih; izobraževanju in usposabljanju, informacijski infrastrukturi, ekonomskih pobudah in institucionalnih režimih, ter inovacijskemu sistemu.

Kazalci družbe temelječe na znanju

Eno ključnih področij družbe znanja je poleg izobraževanja in usposabljanja informacijsko komunikacijska infrastruktura.

Med kriterije informacijsko-komunikacijskih tehnologij se uvršča število računalnikov, mobilnih telefonov in internetnih priključkov.

Pri vlaganju v znanje se poleg podatkov o deležu BDP, ki se vlaga v izobraževanje, in vlaganju v raziskave in razvoj primerja povezanost med posameznimi akterji v izobraževalnem sistemu po konceptu trojne spirale povezanosti med državo, univerzami in inštituti ter gospodarstvom in posebnosti posameznega sistema.

Ekonomske politike in ekonomski kazalci

Zaradi anomalij trga so se izoblikovale ekonomske politike, s katerimi država intervenira na trgu predvsem z namenom čim pravičnejše alokacije resursov. Po drugi strani pa mora država zagotoviti tudi stimulatívno gospodarsko okolje za podjetniški sektor.

Makroekonomske politike za stabilizacijo in ekonomsko rast vključujejo proračunsko oziroma fiskalno (obdavčenje in vladni izdatki) in denarno oziroma monetarno politiko (ki vpliva na obrestno mero in kreditne razmere). (Samuelson, Nordhaus, 2002:38)

Ekonomsko politiko države lahko razčlenimo na štiri sklope, ki jih sprva okvirno opredelimo:

- fiskalna politika je politika javnih dohodkov in javnih izdatkov, ki se praviloma izraža v proračunu države, lahko pa tudi v različnih »paradržavnih institucijah, kot so. na primer, državni skladi, ki so ustanovljeni za različne namene;
- monetarna politika je politika povezana z določanjem količine denarja, kreditov in drugih monetarnih inštrumentov (obrestne mere, tudi določanje tečajev tujih valut), s katerimi osrednja denarna institucija gospodarstva - centralna banka posredno vpliva na obnašanje gospodarskih subjektov v realni sferi gospodarstva;
- politika dohodka je politika državnega vmešavanja na trgih delovne sile in sicer z regulacijo plač, kar posredno vpliva tudi na zaposlenost oziroma nezaposlenost, pa tudi na stroške podjetij, proizvodnjo in potrošnjo (povpraševanje);
- politika zunanje menjave je politika vplivanja oziroma usmerjanja uvoznih in izvoznih tokov blaga ter storitev, torej gospodarskih odnosov s tujino (Lah, 2002:153).

Ekonomski kazalci

Makroekonomske cilje merimo z makroekonomskimi kazalci, kot so bruto domači proizvod, inflacija, stopnja brezposelnosti; zunanjo menjavo pa merimo na podlagi trgovinske bilance in neposrednih tujih investicij.

2.3 Hipoteze

Hipoteza 1:

Nizozemska je morala zato, da je njeno gospodarstvo konkurenčno (uspešno razvojno okolje) reformirati državo, posodabljati in investirati v tehnološko inovacijsko okolje ter v znanje.

Hipoteza 2:

Na podlagi konsenza družbenih partnerjev je Nizozemska omejila rast plač, posegla na področje države blaginje in liberalizirala trg delovne sile in s tem dosegla ugodne gospodarske rezultate. Zato jo štejemo med države konsenza.

Hipoteza 3:

Zaradi strukture gospodarstva, ki sega v nizozemsko kolonialno obdobje in v razvoj Nizozemske kot srednjeveškega trgovinskega in finančnega centra Evrope ima Nizozemska odprto gospodarstvo s številnimi multinacionalkami in močnim bančnim ter zavarovalniškim sistemom.

Hipoteze se med seboj prepletajo, saj je namen diplomske zajeti sinergije, ki določajo uspešnost razvojnega okolja.

2.4 Raziskovalne metode in struktura diplomske naloge

V diplomski nalogi, se uporabljam v glavnem deskriptivne metode, ker poskušam na podlagi izbranih kazalcev umestiti nizozemsko razvojno okolje.

Najpogosteje uporabljene raziskovalne metode:

1. Zbiranje sekundarnih virov in analiza le-teh: člankov, raziskovalnih del, poročil, OECD poročil, analiz konkurenčnosti IMD in WEF, Simulacij trajnostnega razvoja.
2. Zbiranje primarnih virov in analiza le-teh: Lizbonska strategija, strategije Nizozemske na posameznih področjih, kot je trajnostni razvoj, spodbujanje malega gospodarstva, inovacijska politika, družba znanja.
3. Študije primera nizozemskih programov in ukrepov na področju inovacijske politike, družbe znanja, trga dela, davčnih politik, itd.
4. Analize uradnih statistik

Izhajam iz splošnega na posamezno, iz teorije, splošnih stališč poskušam povleči posamezne zaključke. Uporabljam deduktivni način raziskovanja, kjer »empirični problem rešujemo z uporabo in preverjanjem teorij kot abstraktnih modelov ali pojmovnih okvirov, /.../ tako je teorija pred empirijo.« (Bučar, Šabič, Brglez, 2000: 14)

Upoštevač Simulacije trajnostnega razvoja in kazalce, ki jih uporabljata WEF in IMD za razvrščanje držav na podlagi konkurenčnosti razdelim diplomsko nalogo na tri ključna področja, ukvarjam se z gospodarstvom (gospodarsko uspešnostjo), na gospodarstvo pa

odločilno vpliva država (z ekonomskimi politikami razdeljevanja bogastva, torej se ukvarjam z javnimi financami, fiskalnimi politikami ter institucionalnim okvirom in vrednotami). Poleg institucionalnega okvira ter ekonomskih politik države zavzema infrastruktura pomembno mesto pri zagotavljanju uspešnega gospodarskega razvoja, saj predstavlja predpogoj za gospodarske dejavnosti, ker zagotavlja prostor za delovanje poslovnih dejavnosti, transport, računalniško opremo, znanje za upravljanje z informacijskimi-komunikacijskimi tehnologijami.

Švicarski Institute for Management Development uporablja podobne indikatorje konkurenčnosti za razvrščanje držav, ko jih razdeli v štiri skupine :

1. gospodarska uspešnost (makroekonomska ocena domačega gospodarstva): domače gospodarstvo, mednarodna trgovina, neposredne investicije, zaposlenost, raven cen;
2. učinkovitost vlade (v kolikšni meri vladne politike prispevajo k konkurenčnosti) javne finance, fiskalna politika, institucionalni okvir, gospodarska zakonodaja, izobraževanje;
3. učinkovitost poslovnega sektorja (v kolikšni meri podjetja delujejo na inovativen, dobičkonosen in odgovoren način: produktivnost, trg dela, finančni sistem, prakse vodenja podjetij, vpliv globalizacije);
4. infrastruktura (v kolikšni meri osnovni, tehnološki, znanstveni in človeški viri zadovoljujejo potrebe poslovnega sektorja): osnovna infrastruktura, tehnološka infrastruktura, znanstvena infrastruktura, zdravje in čisto okolje, sistem vrednot. (Menart, 2003: 18)

WEF pa se pri določanju konkurenčnosti poslužuje dveh indeksov: indeksa razvojne konkurenčnosti oziroma komparativne rasti (GCI) sestavljenega iz tehnološkega subindeksa, subindeksa javnih institucij in subindeksa makroekonomskega okolja: in indeksa tekoče konkurenčnosti (CCI), ki ga tvorita indeks kakovosti poslovnega okolja in indeks kakovosti poslovnih praks in strategij

Diplomsko nalogo sem torej razdelila na osem poglavij, na uvodno prvo poglavje, drugo poglavje ki zajema ključne pojme in metodološki okvir in tretje poglavje, ki zajema opredelitev teoretskega okvira, torej teorij rasti, širšega razvojnega okolja Nizozemske EU, ki zajema Lizbonsko strategijo in opredelitev izvirnega družbenega inovacijskega razvojnega okolja Nizozemske. Četrto poglavje zajema izkaznico Nizozemske z njeno zgodovino in predstavitev ključnih ekonomskih kazalcev. Naslednje peto poglavje z naslovom Država

pokriva vrednote, vpliv le-teh in političnega sistema na gospodarstvo, davčni sistem in javne finance, v tem poglavju se posvetim tudi reformam, ki so jih na Nizozemskem izpeljali na področju socialne države in trga delovne sile. V petem poglavju zajamem tudi inovacijsko okolje, na katerega ima pomemben vpliv država tako z oblikovanjem stimulativnih politik in infrastrukture kot s financiranjem. V šestem poglavju se posvetim infrastrukturi, ki zajema tako izobraževalni kot inovacijski sistem, materialno ter informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo. V sedmem poglavju, ki nosi naslov Gospodarstvo se osredotočim na krepitev konkurenčnosti gospodarstva. Za krepitev konkurenčnosti je danes ključna inovacijska dejavnost; osredotočim se na podjetništvo in bančništvo, odprtost gospodarstva, ki je ključnega pomena za krepitev konkurenčnosti v času globalizacije in povezovanje podjetij v grozde. Poglavju o gospodarstvu sledi osmo, zadnje poglavje, ki zajema verifikacijo hipotez in zaključek.

3 TEORETSKI OKVIR

3.1 Razvojne teorije, teorije rasti

Za razumevanje povezave med akumulacijo kapitala, tehnološkim napredkom in gospodarstvom moramo razumeti neoklasične teorije rasti, predvsem pa nove (endogene) teorije rasti. Kajti v 20. stoletju so postali ključni dejavniki gospodarske rasti akumulacija kapitala in nove tehnologije.

Neoklasična teorija rasti

Neoklasična ekonomska teorija izhaja iz predpostavk, kot so tržno ravnotežje, prosto delovanje trga, umik države iz gospodarstva, popolna konkurenca, tehnologija je prosto dostopna vsem, informacije so popolne in brezplačne, gospodarstvo mora biti odprto zaradi privabljanja tujih naložb.

Prvi modeli, teorij rasti, ki so nastali po 2. svetovni vojni, so stopenjski fazni modeli. Avtorji modelov stopenjskih - faznih modelov govorijo o stopnjah skozi katere napredujejo države, države prehajajo v naslednje faze z močnimi injekcijami kapitala in s pomočjo izdatnih investicij ter varčevanja. Med te modele gospodarske rasti spada tudi Harrod-Domarjev neoklasični model. Kritiki temu modelu očitajo, poenostavljenje gospodarskega razvoja zgolj na investiranje in varčevanje. Solow razširi Harrod-Domarjev model rasti, ki temelji na investicijah in varčevanju kot vzvodih gospodarske rasti. Poleg kapitala vpelje Solow v model še drugi proizvodni faktor delo in neodvisno spremenljivko tehnologijo. Tehnološki napredek je v Solowem modelu določen eksogeno, kot neodvisna variabla.

V neoklasičnem modelu rasti je Y – bruto domači proizvod določen kot produkt različnih kombinacij produkcijskih faktorjev dela (L) in kapitala (K). Rast proizvodnje neoklasiki pripišejo povečani količini dela (rast prebivalstva), povečanju kapitala (varčevanje in investiranje) in zunanjemu dejavniku, to je izboljšanju tehnologije. Torej pripišejo večji del ekonomske rasti nekemu eksogenemu procesu tehnološkega napredka. Tehnološki napredek, katerega nivo je določen eksogeno, se pravi od zunaj, je dobil ime Solowov rezidual. Na Solowov rezidual (zunanji, nepojasneni del) odpade približno 50% zgodovinske rasti v industrijskih državah. (Bučar, Rojec, 2003, 71)

Endogene teorije rasti

Iz neoklasične teorije so izšle nove (endogene) teorije rasti, ki so posledica nezadovoljstva z neoklasično teorijo. Nove teorije pomenijo korak naprej v upoštevanju kompleksnosti ekonomskega sistema. Zagovorniki endogene teorije gibalov inovacijskega procesa vidijo v podjetjih; pomembno vlogo pri tem igrata tehnologija in znanje, ki sta vezana na tržne stimulacije in državno politiko. Zavračajo predpostavko o padajočih mejnih donosih proizvodnih faktorjev dela in kapitala, predpostavljajo rastoče donose zaradi izboljšav tehnologije in vlaganj v človeški kapital, kar vodi v izboljšanje produktivnosti in ustvarja zunanje ekonomije. Neoklasična misel namreč za razliko od novih teorij rasti »predpostavlja popolno konkurenco in enako produkcijsko funkcijo, prost pretok dela in kapitala (produkcijskih faktorjev) ter padajoče mejne donose.« (Bučar, Rojec, 2003: 40)

V središče modela postavijo tehnologijo, ki ni več zunanji faktor razvoja kot pri neoklasikih, temveč postane osrednja notranja se pravi endogena sila razvoja. Modeli nove teorije rasti vidijo tehnološke spremembe kot endogeni rezultat javnih in privatnih investicij v človeški kapital in raziskovanje. Te pa vodijo v pospeševanje gospodarskega razvoja (ibid.)

Nove teorije rasti torej resneje obravnavajo socialno institucionalni okvir. Čeprav gre še vedno za oporo osnovnemu gibalov, torej trgu, je vseeno moč zaznati upoštevanje družbenega elementa (Abramowitz) in vlogo institucij.

Pri vprašanju konvergence avtorji endogene teorije predpostavljajo trajno razliko v stopnji rasti in dohodkov. Zaradi sprememb v tehnologiji in dviga produktivnosti ne pride do padajočih donosov produkcijskih faktorjev in osnova za konvergenco se tako izgubi.

Abramowitz pojasnjuje možnost konvergence med državami z uvedbo koncepta »družbene sposobnosti.« Država, ki tehnološko zaostaja, bo dohitela tehnološko naprednejše, če pridobi in uvede nove tehnologije (preden začnejo tehnološki voditelji uvajati novejša tehnologije) in če je družbeno napredna. Pojem »družbena sposobnost« poleg izobrazbene strukture prebivalstva zajema še institucionalno organiziranost družbe: politično, komercialno, industrijsko, finančno. Družbena sposobnost zajema tudi druge vidike gospodarskega sistema: odprtost do konkurence, do ustanavljanja in delovanja novih podjetij, do nakupa in prodaje novih izdelkov in storitev (Bučar, 2003: 43).

Kritiki endogenim teorijam očitajo preveliko vezanost na nekatera izhodišča neoklasične teorije (prosto delovanje trga) in da so pisane za razviti svet. Vendar so »endogene teorije in modeli, ki izhajajo iz njih, postali ena izmed bistvenih podlag razvitim državam za aktivno vodenje politike na področju inovacij in raziskovalno - razvojne dejavnosti v smeri čim večjega razvojno-gospodarskega izplena.« (Bučar, Stare, 2003: 31)

3.2 EU in Lizbonska strategija

Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo ali Pariško pogodbo so leta 1951 podpisale Francija, Nemčija, Italija ter države Beneluksa (Belgija, Nizozemska in Luksemburg). Leta 1957 so te države z Rimskima pogodbama ustanovile še Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za jedrsko energijo (EURATOM).

V osnovi je evropsko povezovanje temeljilo na gospodarskem povezovanju in prizadevanjih za skupni trg, vendar ker pomemben del moje diplomske naloge zajemajo politike na področju znanosti in tehnologije na tem mestu omenjam tudi politike na tem področju na ravni Evropske unije, predhodne Lizbonski strategiji.

Rimske pogodbe še ne zajemajo politik na področju znanosti in tehnologije, saj je imela v tem obdobju velik strateški pomen atomska energija. Zato je bil ustanovljen EURATOM, ki pa zaradi nasprotujočih si nacionalnih interesov, predvsem Francije, ki je bila edina članica z razvitim jedrskim programom, ni prinesel uspeha. Tako je Evropa še naprej tehnološko zaostajala za ZDA. V 70-tih so vlade vodilnih držav Evropske gospodarske skupnosti poskušale zmanjšati tehnološki zaostanek za ZDA, tako da so subvencionirale največja domača podjetja na področju elektronike in informacijske tehnologije in jim omogočile monopolni položaj. Ta podjetja so postala t.i. nacionalni šampijoni.

Financiranje raziskav in razvoja v Evropski uniji je bilo implementirano z okvirnimi programi od leta 1984 dalje. Te štiriletne programe predlaga in implementira evropska komisija, odobriti in sprejeti pa jih morata Svet in Evropski parlament. (<http://www.cordis.lu/lifescihealth/history.htm>, 17.07. 2005) Danes je v veljavi šesti okvirni program; gre za finančni instrument, namenjen postavitvi Evropskega raziskovalnega območja (ERA).

Na gospodarskem in političnem področju je bil pomemben mejnik v razvoju Evropske unije pogodba o Europski uniji, t.i. Maastrichtska pogodba, ki je stopila v veljavo leta 1992.

Z Maastrichtsko pogodbo (1. steber Maastrichtske pogodbe zajema EGS) je poleg skupnega trga Evropska unija ustvarila tudi skupno valuto.

Na vrhu evropskega sveta v Lizboni 2000 so se postavili novi cilji po maastrichtskih konvergenčnih kriterijih, ki jim morajo slediti članice Evropske unije, da bi okrepile konkurenčnost na svetovnem trgu. Poglavitni cilj, ki si ga je zadala, je, da mora Evropa do leta 2010 postati »najbolj dinamično in konkurenčno gospodarstvo na svetu, temelječe na znanju, zmožno trajnostnega gospodarskega razvoja z več delovnimi mesti in večjo družbeno integriranostjo ob spoštovanju okolja«.

Kljub pravilno naslovljeni problematiki sodobnih gospodarstev je Lizbonska strategija zaradi nenatančno začrtanih smernic in predvsem ukrepov težko uresničljiva. Na določenih področjih so smernice Lizbonske strategije še v začetni fazi, medtem ko je bil največji napredek dosežen pri iniciativi Eeurope.

Cilje iz tako imenovane Lizbonske strategije je mogoče strniti v pet področij:

1. Lizbonska strategija daje velik pomen **znanju**. (i) Predpogoj družbe znanja h kateri teži Evropa, je informacijska družba. Glavna iniciativa na tem področju je projekt Eeurope, katerega temeljni elementi so cenejši dostop do interneta, pospeševanje e-poslovanja, hitri internet za raziskovalce in študente, vpetost mladine v proces digitalnega opismenjevanja, kartice za varen elektronski dostop, tvegani kapital za tehnološka MSP, e-uprava, itd.

(ii) Lizbonska strategija je evropskim državam naložila doseči 3% BDP do leta 2010 (dodano na vrhu v Barceloni) za raziskave in razvoj. Investiranje v znanje in človeške vire ter investiranje v raziskave in razvoj pa pomenijo predpogoj za doseganje inovativnosti. Z vidika inovacijske politike so torej lizbonski cilji izboljšati inovacijski sistem in R&R. (iii) Evropski izobraževalni sistem je potrebno prilagoditi zahtevam družbe znanja in trga dela. Članice morajo znatno povečati investicije v človeške vire, do leta 2010 morajo prepoloviti število mladih med 18 in 24 letom, ki imajo samo nižjo poklicno izobrazbo

2. Nadaljnja integracija **skupnega trga**, predvsem liberalizacija trga storitev. Pospešiti je potrebno liberalizacijo na trgu plina, elektrike, poštne sistema in transporta. Članice morajo

vzpostaviti učinkovit in integriran skupni finančni trg. Zagotoviti morajo tvegani kapital za ustanavljanje inovativnih gazel in ustvarjanje novih delovnih mest. Nadaljevati morajo politike makro-ekonomske stabilnosti in vzpodbujanja rasti ter zagotoviti fiskalno konsolidacijo in zdrave javne finance.

3. **Izboljšanje poslovnega okolja.** Razvijati je potrebno prijazno okolje za razvoj malega gospodarstva in inovativnega podjetništva, zato je potrebno znižati stroške vodenja podjetij ter omejiti administrativne ovire pa tudi spodbujati povezave v inovacijske mreže med podjetji ter raziskovalnimi institucijami.

4. **Zaposlitvene politike in socialna kohezija.** Eden ključnih ciljev je povečanje stopnje zaposlenosti, iz povprečja 61% na 70 % v letu 2010. Večjo zaposljivost naj bi se dosegli predvsem z izobraževanjem in usposabljanjem, zato Lizbonska strategija postavlja izobrazbo na vrh svojih prioritet. Nove zaposlitvene politike predvidevajo prehod na aktivne politike zaposlovanja, katerih namen je povečati zaposljivost s poudarkom na vse življenjskem učenju. Najpomembnejše varovalo pred socialno izključenostjo je delo, zato se predvideva tudi starostno daljše vključevanje delovne sile v delovni proces.

5. **trajnostni razvoj in skrb za okolje.** Trajnostni razvoj zajema kakovost življenja prebivalcev, kar zadeva omejevanje revščine in socialne izključenosti, še posebej pa se nanaša na varovanje okolja. Skrb za okolje predvideva ukrepe za nadaljnje zmanjševanje emisij toplo grednih plinov, izboljšanje kakovosti zraka, uresničevanje obvez Kyotskega protokola, ohranjanje biološke raznovrstnosti, obdavčenje, ki podpira trajnostni razvoj in skrb za okolje.

Danes je jasno, da cilji zastavljeni v Lizbonski strategiji v zastavljenem časovnem obdobju ne bodo doseženi. Zato je Evropska komisija v lani naročila poročilo o izvajanju Lizbonske strategije. Izdelavo poročila so naročili nekdanjemu nizozemskemu premieru Wimmu Koku. V poročilu ugotavlja, da razen nekaj delno spodbudnih rezultatov pri zaposlovanju ni vidnejšega napredka pri približevanja ZDA. Ameriška podjetja prednjačijo na tehnološkem področju, po rasti produktivnosti pa Amerika Evropo prehiteva od srede 90. let dalje.

3.3 Izvirno razvojno družbeno inovacijsko okolje

Lojze Sočan opredeli v Simulacijah trajnostnega razvoja inovacijsko razvojno okolje držav kot okolje, v katerem podjetja, gospodarstvo, država in celotna družba bolj ali manj uspešno uvajajo sodobne tehnologije in inovacije v upravljanje družbe in vodenje gospodarstva (governance). Pri tem je družbeno inovacijsko okolje posamezne države na eni strani prilagojeno normam globalnega procesa odprtosti in konkurenčnosti, na drugi strani pa je izvirno, saj temelji na večji ali manjši stopnji konsenza družbenih partnerjev znotraj posamezne države o viziji in strateških ciljih razvoja ter vzvodih in politikah za njihovo udejanjanje. (Sočan, 2004: 35)

Tabela 1: Izvirno družbeno inovacijsko okolje

IZVIRNO DRUŽBENO INOVACIJSKO RAZVOJNO OKOLJE
(Skladnost in sinergije razvojnega okolja na ravni države, infrastrukture in gospodarstva)

Država:	Infrastruktura:	Gospodarstvo:
<ul style="list-style-type: none"> – Stopnja deregulacije – Konsenz o viziji, strateških ciljih in politikah – Inovacijska veriga – Nosilne razvojne institucije za gospodarsko in družbeno prenovo – Vrednote – Obilje razvojnega kapitala (varčevanje, vhodne NTN, sredstva EU) – Stimulativne davčne obremenitve – Stimulativno naložbeno okolje – Razvojno zasnovane regije – Višina subvencijskih transferjev – Politike: preživele, nevtralne, proaktivne 	<ul style="list-style-type: none"> – Vrhunski izobraževalni sistem, usposabljanje ter povezanost univerze in inštitutov z gospodarstvom – Uspešen razvoj in prenos znanja, tehnologij in kapitala – Krepitev socialne kohezije – Okoljska infrastruktura – Materialna infrastruktura 	<ul style="list-style-type: none"> – Trajna tehnološko-inovacijska in menedžerska prenova vseh podjetij – Vrhunska vloga domačih in tujih strateških partnerjev – Naložbe in izvoz sta nosilca gospodarske rasti – Uspešnost gospodarskega potenciala – Hitra rast izvoza – Rast dodane vrednosti na zaposlenega – Nizka brezposelnost oz. njeno zmanjšanje

L. Sočan, FDV, 2004

4 NIZOZEMSKA IZKAZNICA

Poleg političnega sistema in vrednot ima vpliv na gospodarsko ureditev tudi tradicija. Večina današnjih gospodarsko pomembnih in močnih držav ima vsaka svoje edinstveno gospodarstvo, ki je v vsaki državi izraslo iz njene edinstvene zgodovine in kulture (Longwort v Menart, 2003: 30).

Nizozemska je imela v tem pogledu dobro izhodiščno pozicijo pomorske in trgovske velesile, medtem ko se je industrializirala dokaj pozno, zato ima industrija tudi danes na Nizozemskem manj pomembno vlogo kot v sosednjih državah in je nizozemsko gospodarstvo izrazito storitveno usmerjeno. V njem kot posebnost zavzema pomemben del izvoza kmetijstvo.

Že v 12. stoletju je področje današnje Nizozemske postalo eno izmed trgovskih središč Evrope. S habsburško nadvlado je ozemlje prešlo pod Španijo, 1558 so se Nizozemci uprli španski nadvladi in nadvladi katoliške Cerkve.

Leta 1579 pa je nastala Konfederacija Združene province Nizozemske s sklenitvijo Utrechtske unije. Province so se združile v unijo, da bi se obvarovale pred nasiljem katoliške oblasti. V vseh sedmih provincah, kolikor jih je sestavljalo unijo, je namreč prevladovala protestantska vera. Ta konfederacija ima velik pomen, ker je bila ena izmed najuspešnejših konfederacij v zgodovini. Predstavljala je, vsaj na začetku svojega obstoja, največjo pomorsko, trgovsko in kolonialno silo na svetu. (Brezovšek, 1991: 34). Španija je Nizozemski priznala neodvisnost po 80-letni vojni leta 1648 v Westfalskem miru..

V 17. stoletju je Nizozemska postala poleg Anglije najpomembnejša pomorska velesila. Okoli leta 1600 je namreč izplula prva nizozemska ekspedicija v Indonezijo, poimenovano tudi Vzhodna Indija. V 17. stoletju je Nizozemska postavila številne trgovinske postojanke po vsem svetu in sredi 17. stoletja je bila Nizozemska največja trgovinska in pomorska velesila v Evropi in Amsterdam, kjer je bila 1602 ustanovljena najstarejša še delujoča borza v Evropi, je bil finančni center kontinenta. Vzhodno indijska družba je bilo prvo podjetje, ki je vstopilo na borzo in začelo s kotacijo svojih delnic na borzi.

Z industrijsko revolucijo pa je Nizozemska začela izgubljati bitko z Anglijo. Nizozemska je tako danes izrazito izvozno orientirana država z velikim številom multinacionalk, njene prednosti na svetovnem trgu izvirajo iz njenega kolonialnega obdobja.

V 18. in 19. stoletju je Nizozemska izgubljala na moči in pomenu, vendar je še vedno imela nadzor nad kolonijami, kjer se je kot nadvse gospodarsko profitabilno izkazal nadzor nad Indonezijo. Leta 1815 se je Nizozemska iz republike preoblikovala v ustavno monarhijo, od katere se je 1830 zaradi verskih nesoglasij odcepila Belgija. V prvi svetovni vojni je bila Nizozemska nevtralna, druga svetovna vojna pa je Nizozemsko hudo prizadela, saj je bila uničena polovica industrijskih zmogljivosti, nemška okupacija je poskušala Nizozemce obsoditi na stradanje. Po drugi svetovni vojni je Nizozemska dobila milijardo dolarjev pomoči v okviru Marshallovega plana in si je hitro opomogla. Že pred ustanovitvijo Evropske zveze se je nizozemsko gospodarstvo tesno povezovalo z Luksemburgom in Belgijo. Nizozemska je leta 1951 postala ena izmed ustanoviteljic Evropske skupnosti. Evropska unija namreč ponuja Nizozemski za tako odprto gospodarstvo pomemben združen evropski trg.

Nizozemska je izrazito ravninska država, 25 % ozemlja iztrganega morju leži celo pod morsk gladino. Nizozemci so tradicionalni strokovnjaki za izsuševanje in gradnje polderjev, saj so velik del svojega ozemlja, ki leži pod vodno gladino, spremenili v rodovitna polja. Kot ravninska država je nadvse primerna za kmetijstvo in je poleg ZDA in Francije največja svetovna izvoznica kmetijskih izdelkov. Za njeno gospodarstvo sta zaradi pomanjkanja naravnih bogastev (razen zemeljskega plina, katerega velika izvoznica je) pomembna terciarni sektor, pa tudi predelovalna industrija in kmetijstvo, zlasti gojenje cvetja.

Nizozemska je poleg zgoraj naštetega ena najgosteje naseljenih držav na svetu. Na teritoriju velikem 42000 km², živi 16 milijonov prebivalcev. V Ranstadu, območju štirih največjih mest Rotterdama, Haaga, Utrechta in Amsterdama živi 44% Nizozemcev. Velika gostota poseljenosti pa prinaša nekatere probleme, kot je ogrožanje okolja, porast kriminala. V času gospodarske razmaha v 60-tih je Nizozemska ob skoraj polni zaposlenosti sprejela mnogo tujih delavcev predvsem iz južno-evropskih držav in svojih bivših kolonij in Turčije, kljub pregovorni toleranci Nizozemcev pa danes prihaja do številnih trenj med nizozemsko večinsko skupnostjo in priseljenci, predvsem iz islamskih držav. (Med priseljenci je brezposelnost nekajkrat večja kot med Nizozemci.)

V Evropi Nizozemska velja za izrazito liberalno in progresivno državo, ki je legalizirala uporabo mehkih drog, prostitucijo, poroke istospolnih usmerjenih in evtanazijo. Nizozemsko kulturo zaznamujejo kalvinistične vrednote, kot so delavnost, skromnost, previdnost ter tolerantnost.

4.1 Ekonomski kazalci

Bruto domači proizvod je značilen kazalec makroekonomskih tokov. Output ali BDP izraža gospodarsko dejavnost neke države v določenem, praviloma enoletnem obdobju. Praviloma se izraža kot BDP per capita.

Danes bruto domači proizvod (BDP) p.p.p. Nizozemske znaša 28,600 \$ na prebivalca, kar jo uvršča na 7. mesto v Evropi. Letna ekonomska rast BDP je v letih 2001-2002 znašala 0,2%, v letu 2003 0,6% in v letu 2004 1,4%.

Doprinos k BDP po sektorjih je bil v letu 2001 največji v storitvenem sektorju (70,3%), od tega so 27,3% predstavljale predvsem zavarovanja in finančne storitve, sledile so maloprodaja, veleprodaja, hoteli, restavracije, šolstvo, zdravstvo z 15,7% ter šolstvo s 25,2%, sledi industrija z 27,0% in nazadnje še kmetijstvo z 2,8%. Kmetijstvo je tudi pomembna izvozna panoga, saj predstavlja 18,2%, izvoz kmetijskih izdelkov, uvoz pa 10,6%.

Inflacija

Z inflacijo označujemo naraščanje splošne ravni cen. Inflacija je enaka spremembi splošne ravni cen v določenem obdobju v primerjavi s prejšnjim obdobjem in se izraža v odstotkih. (Lah, 2002: 153) Inflacija v okviru 3% je eden izmed konvergenčnih kriterijev za pristop k evru. Leta 2003 je inflacija na Nizozemskem znašala 2.2%, v letu 2004 pa 1.4%.

Brezposelnost in stopnja zaposlenosti

V 90-tih se je Nizozemska ponašala z eno najnižjih stopenj brezposelnosti v Evropi, v letu 2000 ena je ta stopnja znašala 2, 7%. Z ukrepi, kot je liberalizacija trga delovne sile in omejevanje rasti plač, se je stopnja brezposelnosti na Nizozemskem znižala iz 12 % leta 1982 na 2, 7% leta 2000. Prav liberalizacija trga dela je pripomogla k večji zaposlenosti rizičnih skupin na trgu delovne sile, kot so mladi in ženske. Zaposlenost žensk se je z uvedbo polovičnega delovnega časa občutno zvišala, nezaposlenost med mladimi pa se je v tem obdobju gibala okrog 6%. Brezposelnost se je znižala tudi zaradi povečanja zaposljivosti, ki

jo je omogočil premik od pasivne politike zaposlovanja k aktivni, kjer je poudarek na usposabljanju ter dvig izobrazbene ravni prebivalstva.

Z nastopom svetovne gospodarske krize je prišlo do poslabšanja gospodarskih razmer in tudi stopnja brezposelnosti je narasla na več kot 6 % v preteklem letu. Medtem ko v Nemčiji in Franciji presega 10%.

Nizozemska se poleg Danske ponaša z najvišjo stopnjo zaposlenosti v Evropi, namreč 71%, zaposlenost je na Nizozemskem porasla z vključevanjem žensk na trg dela.

Maastrichtski kriteriji

Konvergenčni (maastrichtski kriteriji se nanašajo na doseganje zdravih javnih financ (tekoči javno finančni primanjkljaj, javni dolg), nizke stopnje inflacije, nizke stopnje obrestnih mer in stabilnih tečajev valut.

S striktnimi finančnimi politikami je bila Nizozemska močna zagovornica konvergenčnih kriterijev, kajti bila je med prvimi evropskimi državami, ki so proračunski primanjkljaj spravile pod 3% BDP. Recesija, ki traja od leta 2001 pa je poslabšala stanje javnih financ na Nizozemskem.

Izvozno-uvozna bilanca

Vpletenost posameznega gospodarstva v mednarodne gospodarske tokove v določenem obdobju, običajno enega leta, izražamo z razmerjem med izvozom(X) in uvozom(M) oziroma neto izvozom(X-M) kot deležem ustvarjenega BDP. V letu 2004 je razlika med izvozom in uvozom znašala 6% BDP, ker je bila le ta pozitivna, je Nizozemska izvozila več dobrin in storitev, kot jih je uvozila.

Tuje neposredne investicije

Tuje neposredne investicije(TNI) so ekonomska kategorija, katerih cilj se odraža v dolgoročni prisotnosti investitorja v drugi državi, v dolgoročni vzpostavitvi odnosa med investitorjem in podjetjem ter vidnem vplivu investitorja na upravljanje podjetja.(Evropska komisija, 2002)

Kot tujo neposredno investicijo(TNI) se definira vsako neposredno investicijo tujega investitorja, ki presega 10 procentov kapitala domačega podjetja, meja desetih procentov razmejuje neposredne investicije od portofeljskih naložb. V letu 2001 so investicije na Nizozemsko in iz Nizozemske znašale 13,5% BDP.

Monetarna in tečajna politika

Države evro območja so z vstopom v monetarno unijo izgubile lastno monetarno in tečajno politiko. Tudi Nizozemska je vzporedno z ostalimi 11 članicami Evropske Unije 11. januarja 2002 uvedla evro kot uradno valuto.

5 DRŽAVA

Država je tesno povezana z gospodarskimi in ekonomskimi politikami, saj družbeno in politično okolje vplivata na izbor ekonomskih politik ter na razvoj gospodarskega sistema.

Poleg stabilnosti gospodarstva in dobrih gospodarskih rezultatov so za Nizozemsko značilne tudi stabilne družbene in politične razmere. Vendar je leta 2002 zavrelo tudi na političnem prizorišču z vzponom liste Pim Fortyn in atentatom na njenega karizmatičnega voditelja. Eden od problemov Nizozemske je veliko število priseljencev iz Turčije, Maroka, Indonezije, Surinama, itd. Lista Pim Fortyn pa si je nabirala politične točke s kampanjo proti priseljevanju in z nacionalno nestrpnostjo.

Pomembna značilnost Nizozemske države je konsenzualna politična kultura in korporativizem s tripartitnimi pogajanja med državo, delodajalci in delojemalci. S tem namenom je bil ustanovljen Ekonomsko-socialni svet, kjer se srečujejo vse tri strani in določajo politiko plač, kolektivne pogodbe itd.

Tudi v nizozemskem volilnem sistemu so zajeti elementi strpnosti in naklonjenosti konsenzu. Nizozemski volilni sistem je namreč proporcionalen z 1,5% volilnim pragom, kar omogoča kar se da proporcionalno zastopanost velikega števila strank. Tudi koalicije so ponavadi pestro sestavljene, vendar zastopajo temeljne interese države ne glede na večino v parlamentu.

Za Nizozemsko je torej značilno tripartitno korporativno urejanje vitalnih vprašanj. Ključna institucija neokorporativizma aranžirajo je tripartitno telo običajno t.i. ekonomsko-socialni svet. To telo zagotavlja sistematično soočanje dveh velikih ekonomskih interesov, z logiko splošnega interesa, in je institucionalno omejen prostor križanja treh omenjenih diskurzov, kar skozi pogajanja omogoča harmonizacijo regulativnih politik (Stanojevič, 1996:296).

5.1 Pomen Konsenza

Konsenz je razvojni sporazum družbenih partnerjev o pomembnih razvojnih vprašanjih ter o politikah in razvojnih vzvodih za njihovo uresničevanje. (Sočan, 2003, 77) Na podlagi

konsenza družbenih partnerjev je mogoče doseči in izpeljati ključne razvojne odločitve, ki zagotavljajo razvoj gospodarstva.

Oblike in vsebine konsenza imajo v različnih evropskih državah različne značilnosti. V Simulacijah trajnostnega razvoja so opisane štiri oblike konsenza, značilne za t.i. države konsenza, države blaginje, južnoevropske države in države v prehodu.

Za večino novih članic EU oziroma držav v prehodu je pri odločitvah o razvojnih vprašanjih značilno, da prevlada politični menedžment.

V državah blaginje je konsenz težko dosegljiv zaradi antagonističnih pozicij strani dela, kapitala in države. Vsaka od strani brani svoje interese, sindikati si prizadevajo za višje plače, čemur nasprotuje kapital.

Konsenz, ki ga dosegajo družbe konsenza za dolgoročni razvojni dogovor o krepitvi konkurenčnosti gospodarstva je najoptimalnejši. Družbeni partnerji so se sposobni dogovoriti o razvojnih vprašanjih države in stojijo za svojimi odločitvami ne glede na politične barve.

Izhajam iz predpostavke, da se Nizozemska prav zaradi sposobnosti doseganja konsenza na ravni družbenih partnerjev, tako koalicij v vladi kot združenj delodajalcev, sindikatov ob prisotnosti civilne družbe, uvršča med države konsenza.

Na Nizozemskem namreč »s ponosom govorijo o svoji »kulturi konsenza«, kadarkoli beseda nanese na politiko. Toda kljub temu se v nizozemski politični kulturi kažejo izrazite poteze individualizma, hkrati pa tudi visoke tolerantnosti. Oboje skupaj pomeni konsenzualno kulturo. Ker je nizozemska država bila v preteklem obdobju, ko je evropske demokracije doletela dilema glede uveljavljanja monetarističnega modela na račun socialne države, neverjetno uspešna, tako notranji kot zunanji opazovalci menijo, da je Nizozemska našla pravo »formulo« ravno spričo svoje kulture konsenza.« (Štrajn, (2001): radiostudent.si/projekti/demokracija/teksti/37krhkedemokracije.html, 15.05. 2005

5.2 Neokorporativizem

V prvi polovici 20. stoletja je bila nizozemska družba sestavljena iz različnih stebrov oziroma subkultur. Ti stebri so bili katoliški, protestanski, liberalni, ki so se izrazili v strankah, od

katerih ni nobena dosegla absolutne večine v parlamentu. Najpomembnejši stranki, ki sta se oblikovali na ta način sta CDA (krščanski demokrati), ki je trenutno na oblasti in PVDA (Socialdemokratska stranka – stranka dela). Na podlagi nizozemskega političnega sistema je Lijphart oblikoval teorijo o konsociativni demokraciji, ki poudarja konsenzualno odločanje na vseh ravneh oblasti. Tradicionalno je bila nizozemska pacifistična demokracija, deljena na majhno število antagonističnih stebrov na verski ali politični osnovi. Te »subkulture, kot jih opisuje Lijphart, so vodile povsem različna življenja.« (Kuitenbrower, 1996: 84). Različne subkulture so imele svoje šole, svoje časopise, radijske oddaje itd. Stebri in korporativizem so predstavljali temelj konsenzualne strukture nizozemske družbe. Zaradi sekularizacije od 60-tih let naprej je korporativistična struktura začela popuščati in stebri slabeti, razlike med subkulturami so začele izginjati. Namesto enega kompleksnega sistema posredništva pride v veljavo drugi sistem: korporativizem. (Kennan, 1996: 212)

Čeprav nizozemske družbe ne predstavljajo več antagonistični izolirani segmenti, je še vedno zelo konsenzualno orientirana. V 13. stoletju so se oblikovali t.i. polderski odbori, katerih naloga je bila upravljanje z vodo, torej izsuševanje in preprečevanje poplav. Iz polderskih odborov je izšla skovanka polderski model za označevanje nizozemskega gospodarstva.

V začetku osemdesetih po 2. naftnem šoku je Nizozemska dosegala slabe gospodarske rezultate. Ko se je posledično srečala z naraščajočo brezposelnostjo (12%) in pešajočo gospodarsko rastjo, je začela s politiko omejevanja plač in krčenjem socialne države, kar je v obdobju dveh desetletij prineslo ugodne ekonomske rezultate. Leta 1982 Lubbersov kabinet sprejme na podlagi konsenza med delodajalci in sindikati Wassenaarski sporazum, ki znova postavi korporativistično strukturo doseganja kompromisa. Wassenaarski sporazum v obdobju dveh desetletij prineslo ugodne ekonomske rezultate.

Stroga proračunska politika je pripeljala do zmanjšanja deleža davkov in premij socialne varnosti in deleža javnih izdatkov v BDP-ju. Davki in premije socialne varnosti so se zmanjšali z 47.4% 1983 na 41.1% v letu 2000. Javni izdatki pa so se zmanjšali iz 58% v letu 1983 na 40% v letu 2000.

Na podlagi politike omejevanja rasti plač in splošnega konsenza da je le ta potrebna za doseganje večje zaposlenosti, se je oblikoval t. i. polderski model. Ime samo implicira delovanje skupnosti na podlagi demokratičnega konsenza za doseg skupnih ciljev.

5.3 Davčni sistem

Davke na Nizozemskem predstavljajo davki na dohodke fizičnih in pravnih oseb ter davki na potrošnjo. Vloga davkov na dohodke se vztrajno zmanjšuje, zaradi težnje po manjši obremenitvi dela in kapitala, povečuje pa se vloga davka na potrošnjo tj. davka na dodano vrednost.

Davek na dodano vrednost ima dve stopnji namreč: 19% se nanaša na večino blaga in storitev, 6% pa na dobrine kot so hrana, knjige in časopisi, časopisni oglasi, zdravila, potniški promet in hotelske storitve, izvoz blaga pa je neobdavčen.

Zaradi pospeševanja mednarodne blagovne menjave je Nizozemska (v nasprotju z ostalimi članicami EU) s spremembo Zakona o DDV v določenih primerih omogočila vračanje DDV uvoznikom.

Davek na dobiček je 29% na prvih 22.689 evrov in 34,5% na ostanek. Nove članice imajo nižji davek na dobiček, zato se je tudi Nizozemska, da bi povečala privlačnost za tuje investitorje odločila znižati davek na dobiček na 25% in 30%. Vendar Nizozemska omogoča določene ugodnosti velikim tujim podjetjem. Nizozemska namreč nudi tujim podjetjem nacionalni tretma.

Davek na dobiček predvideva številne olajšave. Naj omenim najpomembnejše davčne olajšave za vlaganje v raziskave in razvoj ter investicijske olajšave. Investicijske olajšave znašajo od 27% do 3%, vendar tem višji je znesek, nižje so.

Posebnost nizozemskega davčnega sistema so okoljevarstveni davki, ki predstavljajo kar 4% davčnih prihodkov države.

Na področju davkov od dohodka je prišlo v letu 2001 do sprememb, davki se pobirajo po progresivni stopnji, najvišji razred so znižali z 60% na 52%, srednji z 50% na 42%, najnižji pa s 33,9% na 32,25%. V najnižjem razredu davki predstavljajo samo 2,85% ostalo predstavljajo socialni prispevki.

Od 1993 naprej je zaznati premik od direktnih davkov k indirektnim.(Abrate, 2002:22, www.unipv.it/websiep/wp/182.pdf, 20.06. 2005) Reforme socialne države so tako vidne tudi na področju davkov.

5.4 Reforme na področju države in trga delovne sile v osemdesetih in devetdesetih

Rast plač nekateri avtorji navajajo kot vzrok nične gospodarske rasti po naftnih krizah, kar se je izrazilo v zmanjšanju investicij in zmanjšanju novih delovnih mest. Zato je nizozemska vlada izvedla reformo trga dela in številne posege v davčni sistem ter v ugodnosti, ki jih je ponujala velikodušna država blaginje. Najprej so se lotili znižanja realne minimalne plače za 3%, ki so jo zamrznili v nominalni vrednosti za vrsto let. Zamrznili so tudi plače delavcev v javni upravi. Plače so se tako znižale za 22% v obdobju med 1979 in 1997.(IMF, 2004:122) V 90-tih z visoko gospodarsko rastjo in občutnim povečanjem zaposlenosti pa so ponovno začele rasti.

Nadomestila za brezposelnost in invalidnost so bila znižana z 80% na 70%, kot tudi čas prejemanja nadomestil. Za brezposelnost je minimalni čas prejemanja nadomestila 6 mesecev, medtem ko je nadaljnje prejemanje nadomestila odvisno od delovne dobe. Tudi socialna pomoč, ki je povezana z minimalno plačo, se je občutno znižala.

V podporo zamrznitvi plač je morala vlada znižati davke in prispevke delojemalca, kar je zvišalo razpoložljivo plačo zaposlenega.

Da je proračun vzdržal je vlada znižala javno porabo za 14% BDP. Tako je s striktno monetarno politiko prešla iz proračunskega deficita 6, 2% na proračunski presežek, ki je znašal 2, 2% BDP v letu 2000 in bila med prvimi, ki je zadostila konvergenčnim kriterijem za sprejetje evra. Z nastopom recesije v letu 2001 pa se je stanje javnih financ poslabšalo in proračunski primankljaj je presegel 3%.

Poleg reform na področju javnih financ in omejevanja rasti plač je Nizozemska z liberalizacijo trga dela dosegla občutno povečanje zaposlenosti. Zaposlenost je rasta od leta 1984 naprej, z začetka zmerno, pospešeno pa z dobrimi gospodarskimi rezultati v 90-tih, k

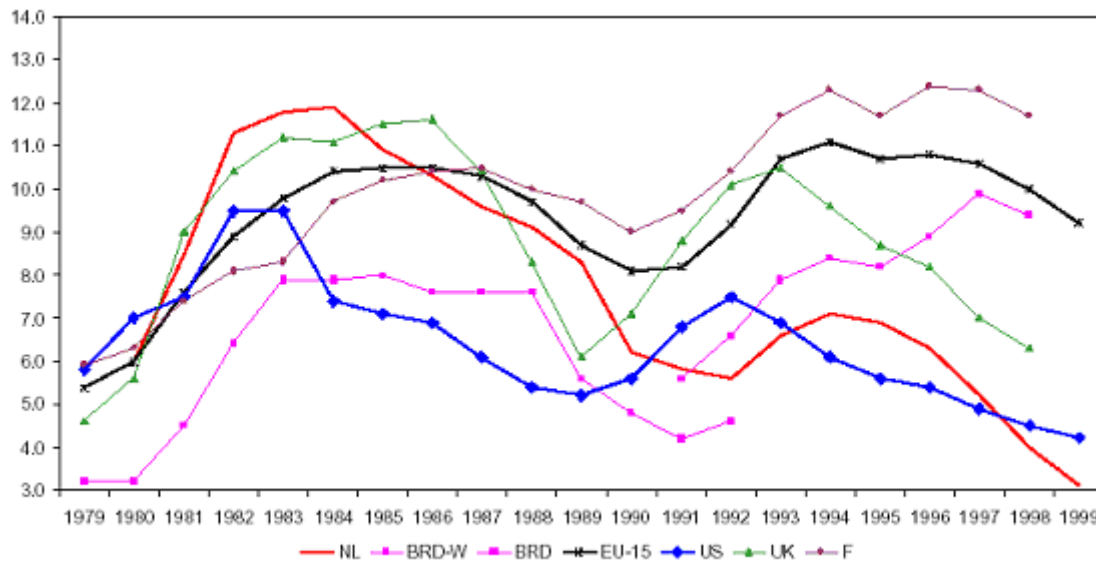
čemu je pripomogla obsežna reforma finančnega sektorja in trga produktov. (IMF, 2003, 123)

5.4.1 Reforma trga delovne sile

Z Wasenaarskim sporazumom so sindikati pristali na omejitev rasti plač, delodajalci pa na liberalizacijo delovnega časa. Wasenaarski sporazum je prinesel Nizozemski liberalizacijo trga dela, ki se v literaturi nemalokrat izpostavlja kot ključna komponenta zmanjšanja brezposelnosti.

Plače so na Nizozemskem stvar dogovora med socialnimi partnerji in se določijo s kolektivno pogodbo, t.i. CAO (collectieve arbeidsovereenkomst). Z omejitvijo plač in skrajšanjem tedenskega delovnega časa je uspelo nizozemskemu gospodarstvu močno zmanjšati brezposelnost. Na to so konec koncev pristali tudi sindikati v Ekonomsko-socialnem svetu, ki je tripartitno telo, kjer potekajo pogajanja med vlado, delodajalci in delojemalci in je eden temeljev nizozemskega korporativizma. Zmanjšanje brezposelnosti se navaja kot temeljni dosežek ekonomskih reform v zadnjih dveh desetletjih. Brezposelnost je bila v 50.-ih in 60.-ih zelo nizka, zato politike zaposlovanja še niso bile potrebne. V letu 2000 je imela Nizozemska poleg Luksemburga najnižjo brezposelnost v Evropi (2,7%), kar pa so dosegli predvsem z zmanjševanjem obsega delovnih ur na teden in krožnim sistemom zaposlovanja, ki je omogočil boljši pretok delovne sile in večjo fleksibilnost ter aktivno vključevanje brezposelnih na trg delovne sile. Nizozemski fenomen je tudi najvišji delež v EU v part-time zaposlitvah, saj le-ta šteje kar 33% celotne populacije. Predstavljajo ga predvsem ženske (58,8%), ki jih je država namensko vključevala v strategijo part-time zaposlitev, moških vključenih v part-time zaposlitev pa je le 14,7.

Graf 1: Primerjava upadanja/rasti brezposelnosti v državah OECD v primerjavi z Nizozemsko

Vir: www.diw-berlin.de/deutsch/produkte/projekte/home/ldm_lwbb/infos/salverda.pdf

S tabele je razvidno gibanje brezposelnosti v ZDA, Evropski uniji, v Franciji, v Veliki Britaniji, Nemčiji (BR-W je oznaka za Zahodno Nemčijo pred združitvijo, BRD pa označuje združeno Nemčijo) in na Nizozemskem v obdobju dvajsetih letih. Na Nizozemskem je bila brezposelnost najvišja po drugem naftnem šoku namreč 12%, medtem ko se je konec 90-tih približala ameriški t.i. job machine. S primerljivim uspehom se lahko pohvali tudi Velika Britanija. V letu 2001, ko je Nizozemska zašla v recesijo je padla senca na nizozemski uspeh zaposlovanja, kajti brezposelnost je danes višja od 6%.

Poleg povečanja dela za polovičen delovni čas je z liberalizacijo trga dela in ustanavljanjem zasebnih zaposlovalnih agencij in agencij za začasna dela začelo naraščati tudi število zaposlitev za določen čas. Delavci za določen čas delajo preko del, posredovanih preko Agencij za začasna dela . Agencije so v privatni lasti in posredujejo delo za določen čas, kar pomeni, da je število transakcij na agencijah večje kot na Zavodu za zaposlovanje. Značaj dela za določen čas je predvsem nadomeščanje na delovnih mestih zaradi bolniške, porodniške dobe in kot pomoč pri premoščanju visokih potreb po delavcih v primeru sezonskega povečanja proizvodnje. Prav tako pa se s pomočjo teh agencij išče delavce za nedoločen čas vendar z daljšo poskusno dobo. (Gramc, 2001, 17).

Agencije za začasno zaposlitev dopolnjujejo Zavod za zaposlovanje, ki poleg registracije iskalcev dela in delovnih mest, ponudbe delovnih mest, svetovanja v obliki profesionalne pomoči nudi tudi možnost dodatnega usposabljanja in izobraževanja.

Vendar kljub impresionatnim rezultatom reform v 90-tih, madeži ostajajo če upoštevam skrito brezposelnost, ki se skriva v povečanih nadomestilih za delovno nezmožnost in bolezni (WAO) in nizko prisotnost starejše delovne sile na trgu dela, kajti brezposelni Nizozemci starejši od 57,5 let niso več obvezani poiskati si zaposlitev.

T.i. nizozemski čudež je manj impresionanten v številu povečanja ur kot v številu ustvarjenih novih delovnih mest, kajti velik del na novo ustvarjenih delovnih mest je zaposlitev za polovičen delovni čas, ki so jih zapolnile ženske. Zaposlitve za polovični delovni čas, so sprožile večji vstop žensk na trg delovne sile, in s tem bistveno povečala zaposlenost žensk v državi, s tradicionalno nizko prisotnostjo žensk na trgu dela. Med institucijami, ki so se prve odločile za polovični delovni čas, so banke in državna uprava.

5.5 Socialna kohezija

Socialna kohezija zajema več kazalcev, od kulture in norm delitve dohodka, ravni brezposelnosti, razširjenosti revščine in slabega socialnega položaja, sposobnosti prebivalstva za komuniciranje in delo v nastajajoči družbi znanja, do vlaganj v zdravstvo (Sočan, 2003:80)

Kljub izpeljanim reformam kot so znižanje proračunskih transferjev in davčna reforma konec 80-tih je Nizozemska država z močno socialno kohezijo, kjer predvsem razlike v dohodkih niso velike.

Nizozemska je kljub temu, da je zniževala socialne transferje kot so nadomestila za brezposelnost uspela zadržati dokaj visoko raven socialne države, ki skrbi za prerazdelitev dohodka z davčnim sistemom. Z znižanjem brezposelnosti se je znižal tudi pritisk na socialne transferje. K znižanju brezposelnosti je prispevala fleksibilizacija trga delovne sile in premik od pasivne politike zaposlovanja k aktivni politiki zaposlovanja²

² Pasivne politike zaposlovanja zajemajo nadomestila za brezposelnost medtem ko aktivne politike zaposlovanja težijo k večji zaposljivosti iskalcev zaposlitve, ki jo je mogoče doseči z usposabljanjem.

Samo 11% državljanov na Nizozemskem ima dohodek pod ravnijo revščine, Nizozemska se tu odreže dosti bolje od evropskega povprečja. Tudi ocena dolgotrajne revščine zajema le 3% prebivalcev, medtem ko je ta številka za Portugalsko 12% in za Grčijo 10%.

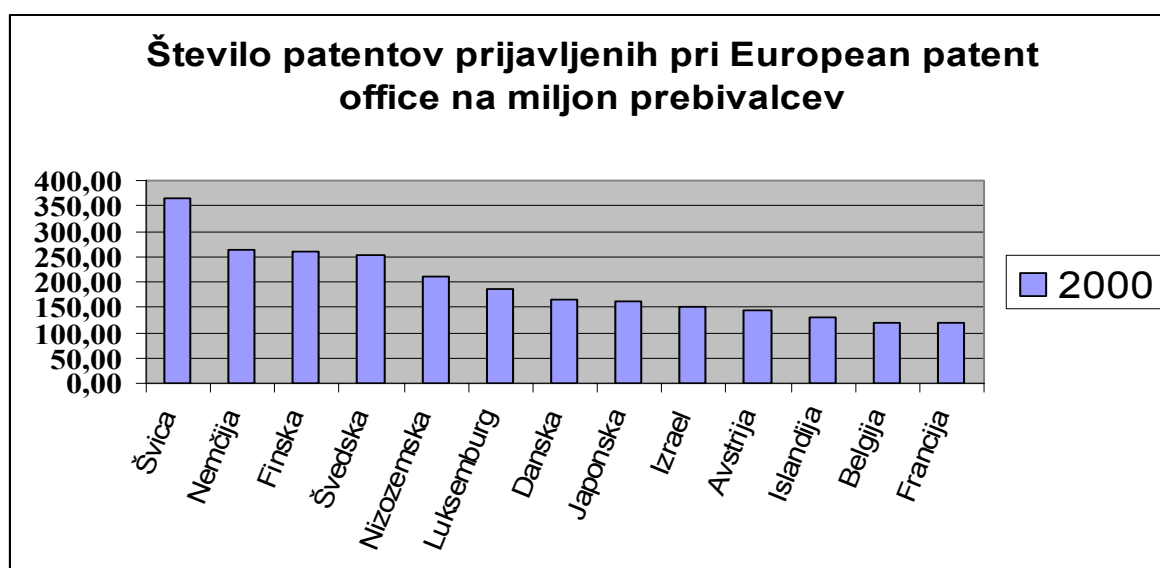
5.6 Inovacijsko okolje

»Sistem inovacij tvori niz specifičnih institucij, ki skupno in posamično prispevajo k razvoju in difuziji novih tehnologij, in zagotavlja okvir, znotraj katerega vlade oblikujejo in izvajajo svojo politiko, ki vpliva na inovacijski proces. Tako je to sistem med seboj med seboj povezanih institucij za ustvarjanje, hranjenje in prenos znanja, sposobnosti in artefaktov, ki definirajo nove tehnologije.«(Metcalf v Bučar, Stare, 2003:35)

Izdatki za raziskave in razvoj na Nizozemskem se gibljejo okrog 2%, od tega predstavljajo sredstva države 45% in sredstva podjetij 55%. 75% podjetij v industriji je uvedlo nov produkt ali proces med letoma 1994 in 1996. Visoka številka, ki uvršča Nizozemsko na tretjo mesto v razvrstitvah OECD za to obdobje. Na področju storitev je 55% podjetij uvedlo inovacije.

Delež prijav pri Evropskem uradu za patente, ki prihajajo iz Nizozemske, je zelo visok(2, 8% - 2367 prijav), imajo pa tudi enega najvišjih procentov znanstvenih objav med OECD državami (2,7%).

Graf 2: Število patentov prijavljenih pri EPO na milijon prebivalcev

Vir:OECD

Nizozemska se po številu prijavljenih patentov pri EPO (Evropskem patentnem uradu) uvršča v vrh Evrope. Tudi število prijav pri UPSTO ni zanemarljivo, največ prijav pa v tem primeru ima Philips.

5.6.1 Zgodovina politik na področju inovacijskega sistema prehod od inovacijske verige k NIS

Od nekdaj ima Nizozemska močno delitev dela med znanostjo in tehnologijami, tako pri zastavljanju politik kot pri financiranju in institucijah. Do leta 1979 je inovacijska politika temeljila na konceptu inovacijske verige. Prvi člen tovrstne verige je bil sestavljen iz temeljnih raziskav, ki so jih praviloma izvajali raziskovalni inštituti in univerza. Javna politika na tem mestu je bila znanstvena politika. Glavni akter politike, ki je odgovoren za ustvarjanje znanja v inovacijski verigi, je Ministrstvo za Izobraževanje, kulturo in znanost. Naslednji korak predstavljajo aplikativne raziskave. Raziskave in razvoj, ki vodijo k uporabi znanja v podjetjih. Ta politika, ki je povezana z raziskavami in razvojem, je tehnološka in industrijska politika. Zadnji korak v inovacijski verigi predstavlja difuzija znanja na različnih trgih. (Van der Steen, 2003)

Že Innovation paper 1979 pomeni prehod iz industrijske politike, značilne za 60-ta in 70-ta, na modernejšo zasnovo inovacijsko-tehnološke politike. Od takrat naprej se na inovativnost na Nizozemskem gleda kot , da je ključnega pomena za blagostanje države. Nov pogled je rezultiral v novem tipu inovacijske politike, ki jo zaznamuje integracija industrije, znanosti in tehnološke politike. (Van der Steen, 2003, 115). Inovacijski dokument usmeri pozornost na razmerje med znanostjo in uporabnimi raziskavami. Inovacijski dokument opozori na neskladje med stranjo povpraševanja po znanju med podjetji in stranjo ponudbe, raziskovalnimi inštituti.

V 80-tih je zaznati premik pozornosti tudi na mala in srednja podjetja, predvsem na osnovi izkušnje z Silicijevo dolino. Na Nizozemskem tako nastanejo Inovacijski centri razpršeni po vsej Nizozemski, pa tudi Centri za prenos znanja na Velikih tehnoloških inštitutih. Ti centri so ustanovljeni v pomoč širjenju znanja med mala in srednja podjetja. V 80-tih pride do prehoda

iz defenzivnih industrijskih politik na bolj ofenzivno, države se osredotočijo na inovacijske politike in ne poskušajo več ščititi industrijskega sektorja zaradi ohranjanja delovnih mest. V 90-tih je bilo na področju inovacijskih politik sestavljanje in implementiranje predlogov dokaj intenzivno.

90-ta pomenijo tudi osredotočenje na pristop inovativnih grozdov. Po Porterju je edini način, kako doseči nacionalne ekonomske rezultate z zvišanjem in izboljšanjem kvalitete pogojev za najuspešnejše in obetajoče industrijske grozde. Inovativnost industrijskih grozdov pa določa blaginjo države na dolgi rok. (Van der Steen, 2003: 119).

Iz debate o globalizaciji, ki jo je organizirala vlada po Clintonovem vzoru, je izšla ideja o ustanovitvi t.i. Tehnoloških mek. Eden izmed izpostavljenih problemov v globalizacijski debati je bila potreba privatnega sektorja po visoki kvaliteti infrastrukture znanja. Podjetja so izrazila skrb zaradi zelo razdrobljene raziskovalne infrastrukture in nepovezanosti med stranjo ponudbo in povpraševanja po znanju. (Van der Steen, 2003: 122). Iz pobude o tehnoloških mekah so nastali Vrhunski tehnološki inštituti. Vrhunski tehnološki inštituti so virtualni inštituti, ki združujejo podjetja, univerze in raziskovalne inštitute na področju polimerov, kovin, informacijsko- telekomunikacijskih tehnologij, Vrhunski tehnološki inštituti so najčistejši primer partnerstva med javnim in privatnim sektorjem (PP/P) na področju inovacijskega sistema na Nizozemskem.

Po uspešni iniciativi, iz katere so izšli, Vrhunski tehnološki inštituti Nizozemska, nadaljuje s pobudami na področju genetskih raziskav in na področju katalize.

Vlada je leta 2003 ustanovila Inovacijsko platformo, visoko svetovalno telo, ki ga sestavljajo svetovalci iz področja raziskovanja, industrije in oblikovanja politik.

Eden največjih izzivov za Nizozemsko je znižati število instrumentov uporabljenih v inovacijskih politikah, da se doseže boljša koordinacija in delitev dela med akterji vpletenimi v formuliranje in implementacijo inovacijskih politik (OECD, 2003:). Število instrumentov tehnoloških politik je poraslo s 13 na 60 v letu 1993.

5.6.2 Nizozemski nacionalni inovacijski sistem

Uporaba Nacionalnih inovacijskih sistemov(NIS) kot sredstva za pojasnjevanje kompetitivnih prednosti držav je relativno nova, pojavila se je v zadnjih dveh desetletjih. Izhajajoč iz praktične in ne teoretske zasnove, ki temelji na raziskavah družbenih in ekonomskih dogodkov, postavlja smernice za gospodarski uspeh v informacijski dobi. (Golden, Higgins, Lee, 2003, www.nuigalway.ie/cisc/papers/0008ciscwp.pdf 20.05.2005)

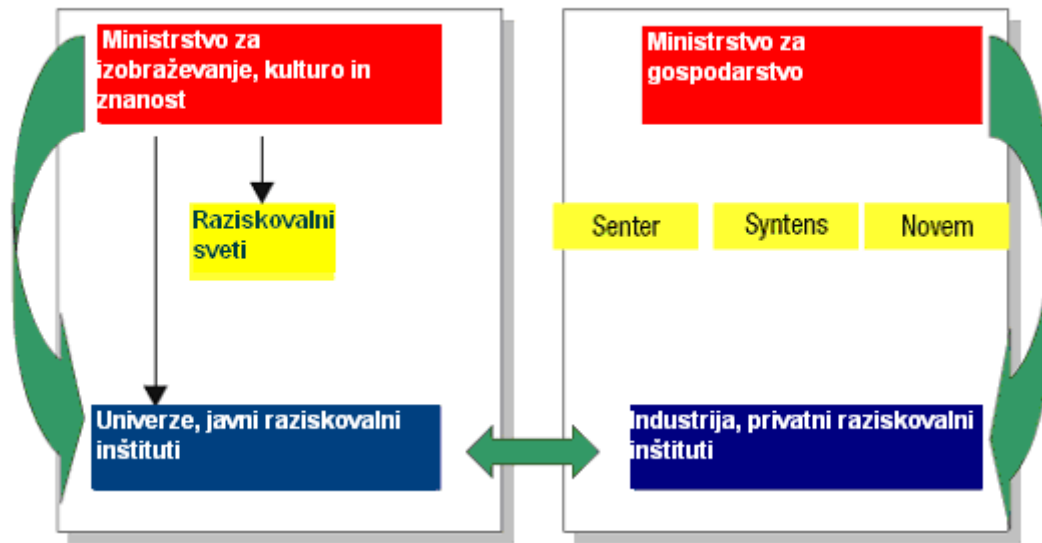
Lundvall definira nacionalni inovacijski sistem kot sistem, ki ga določajo elementi in razmerja, ki vplivajo drug na drugega pri ustvarjanju difuzije in uporabe novih ekonomsko uporabnih znanj, in kot sistem, ki pokriva elemente in razmerja, locirane ali ukoreninjene znotraj meja nacionalne države.(Lundvall v Golden, Higgins, Lee , 2003, www.nuigalway.ie/cisc/papers/0008ciscwp.pdf 20.05.2005)

Elementi, ki opredeljujejo nacionalni inovacijski sistem, so torej: inovacije, v glavnem merjene s številom patentov, in publikacijami znanstvenih člankov, tokovi znanja (statistike o raziskavah in razvoju, povezave med institucijami, vlaganje v človeške vire), politike na področju inovacij, grozdi, tokovi znanja in difuzija znanja. Koncept nacionalnega inovacijskega sistema poudarja visoko stopnjo medsebojne povezanosti posameznih dejavnikov in akterjev, ki vplivajo na inovacijsko okolje določenega gospodarstva.

Nizozemski inovacijski sistem zaznamuje izrazita delitev pristojnosti med Ministrstvom za izobraževanje, kulturo in znanost, ki je zadolženo za znanstveno politiko ter Ministrstvom za gospodarstvo EZ, ki je zadolženo za tehnološko politiko, kot prikazuje spodnji model. Kljub vpeljavi nekaterih novih inštrumentov in poskusih poenotenja, ki jih opisujem v podpoglavju o inovacijskih politikah je delitev dela še vedno izrazita značilnost nizozemskega Nacionalnega inovacijskega sistema. Druga problematična komponenta pa je posredniška struktura inovacijskega sistema.

Slika 1: Nizozemski nacionalni inovacijski sistem

Nizozemski nacionalni inovacijski sistem - model delitve dela

Vir: Tekes, <http://www.tekes.fi/Julkaisut/benchmarking.pdf>

Nizozemski inovacijski sistem ima poleg krovne ravni ministrstev, ki namenjajo sredstva za raziskave in razvoj univerzam in aplikativnim inštitutom, tudi vmesno posredniško raven agencij, ki imajo poleg namenjanja sredstev za raziskovalne projekte tudi svetovalno vlogo. NWO – Nizozemska organizacija za Znanstvene raziskave je najpomembnejša organizacija za temeljne in strateške raziskave na Nizozemskem, in spada pod Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost. NWO deluje kot nacionalni raziskovalni svet Nizozemske, poleg tega pa podeljuje sredstva na osnovi kvalitativnih kriterijev raziskovalnim inštitutom. Pokriva sedem svetov, ki zajemajo različna področja znanosti od kemije do družboslovja. Na področju znanstvenih politik, ki so domena Ministrstva za izobraževanje, kulturo in znanost, Nizozemska ima namreč močno delitev pristojnosti glede raziskovalnih politik med Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost ter Ministrstvo za gospodarstvo, ima pomembno vlogo še Nizozemska kraljeva akademija znanosti in umetnosti (KNAW). Glavni cilj Akademije je svetovati vladi na vseh področjih znanosti. Tudi Ministrstvo za gospodarstvo ima pod seboj agencije, ki so zadolžene za razporejanje sredstev in za oblikovanje inovacijskih in tehnoloških politik. Senter je ena izmed teh agencij in je odgovoren za implementacijo in izvajanje večjega dela shem inovacijskih politik, dela sicer največ za Ministrstvo za gospodarstvo, pa tudi za druge oddelke. (Frinking, Hjelt, Essers, Luoma, Mahroum, 2002: 48, <http://www.tekes.fi/julkaisut/benchmarking.pdf>)15.06.2005. S sredstvi, ki jih ima na razpolago, subvencionira projekte razvijanja tehnoloških inovacij,

podeljuje pa tudi kredite podjetjem. V letu 2004 se je Senter združil v eno agencijo z Nizozemsko razvojno družbo za energijo in okolje (NOVEM). Tako danes SenterNovem združuje prizadevanja za razvoj tehnoloških inovacij, izboljševanje okolja, povečevanja energetske učinkovitosti, vpeljave obnovljivih energetskih virov torej za trajnostni razvoj. Zadnja izmed agencij Ministrstva za gospodarstvo je semi-javna posredniška agencija namenjena malim in srednjim podjetjem Syntens. Syntens, ki dobiva sredstva od ministrstva za gospodarstvo povezuje med seboj mala in srednja podjetja aplikativne inštitute, izobraževalne inštitucije in industrijska združenja. Za Syntens je značilna regionalna organiziranost, kajti svoje svetovalne pisarne ima v vseh nizozemskih regijah. Nizozemska aplikativna infrastruktura je dobro razvita in obsežna v primerjavi z drugimi državami, sestoji iz TNO - organizacije za aplikativno raziskovalno dejavnost, ki šteje štirinajst inštitutov, iz petih t.i Velikih tehnoloških inštitutov (GTI): Pomorski raziskovalni inštitut Nizozemske(MARIN), WL/Delft Hidravlični inštitut, Nacionalni laboratorij za raziskovanje vesolja(NLR), GeoDelft in Center za raziskovanje energije (ECN). Znanstveno komponento nacionalne inovacijske verige predstavljajo univerzitetni inštituti in raziskovalne šole. Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost nameni dve tretjini sredstev direktno inštitutom. Delež sredstev, ki jih podeljuje NWO na osnovi kriterijev kvalitete, je relativno nizek (10%) prav tako delež privatnega sektorja v pogodbenih raziskavah (20%)

1930 je Nizozemska vlada ustanovila TNO Industrial Technology, ki je pomembno svetovalno telo podjetjem v raziskavah in inovacijah. Omenjena organizacija za aplikativno znanstveno raziskovanje na nacionalni ravni povezuje raziskave in informacijsko tehnologijo kar na nekaj področjih, in sicer na obrambi in javni varnosti, kakovosti življenja, informacijsko-komunikacijskih storitvah, naravnem in umetnem okolju itd. Znotraj TNO deluje štirinajst inštitutov, ki pokrivajo tovrstna področja in zaposlujejo okrog pet tisoč zaposlenih. Glavne naloge TNO-ja so predvsem dejavnosti raziskav in razvoja in testiranje ter evalvacija le-tega, strokovno svetovanje in trženje raziskav (glej Sočan, 2003:160-1).

5.6.3 Financiranje R&R

Od sedanjega deleža nameni nizozemska vlada za sofinanciranje raziskav in razvoja podjetij 36%, sama industrija pa nameni za raziskave in razvoj 52%. Potrebno je omeniti, da gre največ v raziskave in razvoj visoke tehnologije (39,1%), to je za letalstvo, pisarniško in

računalniško opremo, zdravila, radio, televizijo ter telekomunikacije. Malo manj pa namenijo za razvoj avtomobilov, kemikalij in transporta (24,5%).

Tabela 2: Viri financiranja R&R v letu 2001

Vlada	Podjetja	Drugi nacionalni viri	Tuji viri
Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost Ministrstvo za gospodarstvo Ministrstvo za kmetijstvo, upravljanje naravnih virov in ribištvo Ministrstvo za promet, javna dela, upravljanje vodnih virov	Multinacionalke Druga podjetja	Privatne neprofitne organizacije Lastni fondi univerz	EU Tuja podjetja
36%	52%	1%	11%

Povzeto po Znanost, tehnologija in inovacije na Nizozemskem publikaciji EZ

Več kot 62% sredstev za raziskave in razvoj nameni Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost, sledi mu Ministrstvo za gospodarstvo z 16,8 % sredstev in Ministrstvo za kmetijstvo, upravljanje z naravo in ribištvo s približno 6%, delež ostalih ministrstev dosega zgolj nekaj procentov.

Drugi tok financiranja poteka od ministrstev k inštitutom, Ministrstvo za izobraževanje, kulturo in znanost tako nakazuje večji del sredstev direktno inštitutom, del sredstev nakazuje NWO, ki jih razdeli na podlagi določenih kriterijev, del sredstev pa prispeva k pogodbenemu raziskovanju.

Za raziskave in razvoj so predvidene tudi davčne olajšave pri davku na dobiček. Tovrstne olajšave se odobravajo za stroške, povezane s plačami zaposlenih, ki se ukvarjajo z raziskovalnimi in razvojnimi aktivnostmi v podjetju. (Dedić, 2000, 34)

5.7 Razvojno zasnovane regije

Bistvo razvojno zasnovane regije je oblikovanje vsaj minimalne kritične mase razvojnih potencialov-proizvodnje, infrastrukture, financ, institucionalne infrastrukture, naravnih virov, tehnološkega razvoja, kadrov, izobraževanja, usposabljanja ter sodobnega upravljanja. Razvojna zasnovanost regij temelji predvsem na sinergiji med obstoječimi potenciali ter razvojnim okoljem. (Sočan, 2003:126)

Nizozemska je sicer unitarna država, kjer pokrajine ne predstavljajo močne veje oblasti, vendar je intenzivnost znanja in gospodarske moči dokaj enakomerno razdeljena po dvanajstih regijah, samo Zelandija na severovzhodu nima svoje univerze.

Z boljšim regionalnim povezovanjem različnih akterjev lahko Nizozemska ustvari izvirne »hot spots«, ki bodo pritegnili (tuja) podjetja z visoko intenzivnostjo znanja v posamezne regije. Nekatere regije so že zelo uspešne na tem področju, kot na primer Amsterdam, Noord-Brabant in Twente.(Ministrstvo za ekonomske zadeve EZ, 2004: 37)

6 INFRASTRUKTURA

Nobelov nagradjenec J. Stiglitz meni, da je razvijanje celovite infrastrukture temeljna naloga sodobne države, kamor sodijo izobraževanje in celovito razvijanje znanja, učinkovit prenos tehnologije in kapitala, materialna infrastruktura, socialna kohezija in okolje.

(Sočan, 2003:124)

Nizozemska, ki ima zelo dobro razvito materialno infrastrukturo, je nekakšen logistični center v srcu Evrope.

Poleg tega ima tudi dobro infrastrukturo v znanju, ima trinajst univerz in številne raziskovalne inštitute. Najpomembnejši so na področju ekonomije in tehnologije. Od leta 1980 se je število študentov po podatkih World Development Indicators 2002 v relevantni starostni skupini povečalo z 29% na 49% v letu 1998. Upada pa zanimanje za tehnične in naravoslovne vede. Na področju raziskovalnih inštitutov in razvojnih oddelkov v podjetjih ima Nizozemska zaposlenih 60 000 raziskovalcev. Že leta 1930 je Nizozemska vlada izdala akt o ustanovitvi TNO - organizacije za aplikativno znanstveno raziskovanje.

Z dobro sestavo infrastrukture je pogojena tudi Nizozemska privlačnost za tuje investicije. Nizozemska je v ta namen ustanovila v 70-tih Netherlands Foreign investment Agency, ki je namenjena tujim potencialnim investitorjem. NFIA ima podružnice v ZDA, na Japonskem, Južni Koreji, Tajvanu, v Nemčiji in Veliki Britaniji. Nizozemska je izrazito izvozna (kjer izhodne investicije predstavljajo večji delež kot vhodne) ekonomija in zaradi lokacije, varnosti naložb, izobražene delovne sile, ki govori več jezikov, nacionalnega tretmaja tujih podjetij med najbolj zaželenimi državami za investicije. Posebnost gospodarske odprtosti Nizozemske so multinacionalke. Najbolj znane so Philips, Shell, Unilever, Akzho Nobel ter na področju finančnega sektorja ABN AMRO Bank, ING Group, RABOBANK in zavarovalnica FORTIS. Nizozemska se torej ponaša tudi s kvalitetnim bančnim in zavarovalniškim sektorjem.

Zelo velik pomen imata na Nizozemskem kmetijstvo in hortikultura. Je tretja največja izvoznica kmetijskih izdelkov na svetu, za ZDA in Francijo. Obvladuje večino svetovnega trga z rezanim cvetjem in čebulicami. Lahko rečem, da posebnost nizozemskega gospodarstva

predstavlja kmetijstvo. Čeprav delež kmetijstva v BDP-ju predstavlja le 3,2% se nanj vežejo raziskovalne dejavnosti in storitvene dejavnosti..

Stanje materialne infrastrukture zajema ceste, železnico, energetiko, telekomunikacije in instalacije za vodo in odplake. (Sočan, 2003:86) Tovrstna infrastruktura je najbolj urejena v visoko razvitih državah. Nizozemska ima zelo dobro materialno infrastrukturo, na primer cest (104,850 km cest od 2,235 km avtocest), ima največje evropsko pristanišče, nizozemska ladjarska podjetja pa prevažajo kar dve tretjini ladijskega tovora Evropske unije, ima četrto največje evropsko letališče Schipol. Rotterdamsko pristanišče je največje svetovno pristanišče po prepeljanem blagu. 37% blaga, ki pride v Evropo po morju, vstopa preko pristanišč Rotterdam in Amsterdam. S 5 milijoni kontejnerjev in visoko tehnološko razvito opremo letno pretovorijo 310 milijonov ton tovora.(www.izvoznookno.si, 12.05.2004)

6.1 Družba znanja

Družba, temelječa na znanju, zajema področje znanja se pravi vlaganj v znanje, izobraževanja in usposabljanja ter informacijsko komunikacijsko infrastrukturo. OECD vlaganje v znanje definira kot vsoto vlaganj v raziskave in razvoj, v terciarno izobraževanje , ter v software lahko pa tudi širše če dodamo izdatke za vse ravni izobraževanja. (OECD, 2001)Med kazalce razvitosti informacijsko komunikacijske infrastrukture se uvrščajo razširjenost interneta , število računalnikov ter razširjenost mobilne telefonije.

6.1.1 IKT

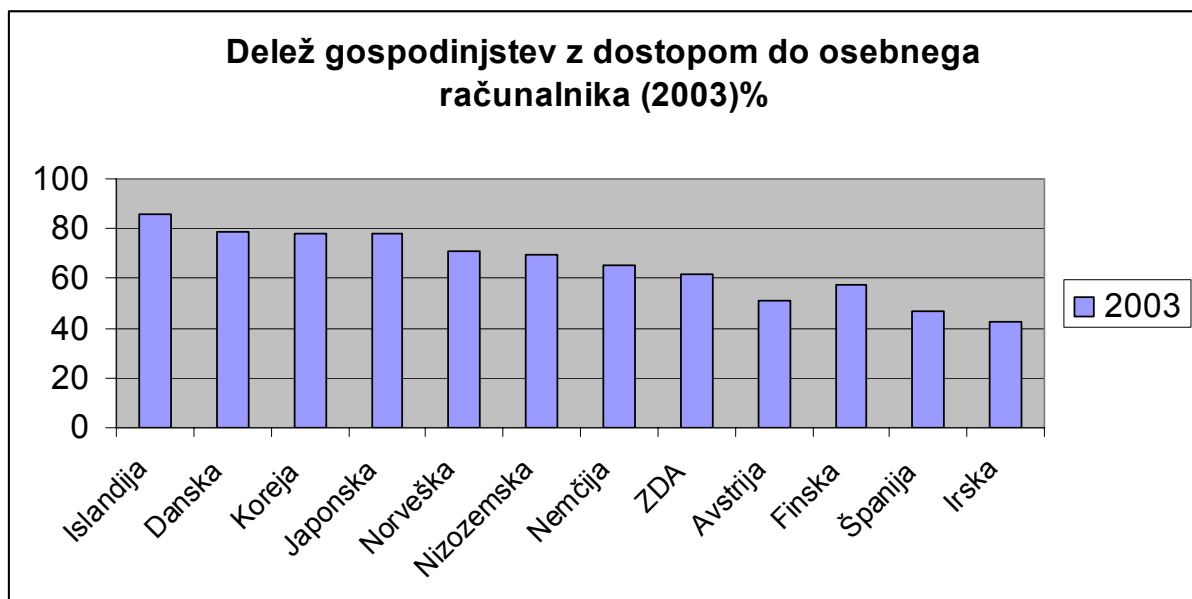
Med najpomembnejšimi dejavniki rasti, ki jih izpostavljajo strokovnjaki OECD, je velik napredek opaziti na področju proizvodnje in uporabe informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij (IKT).(Bučar, 2003: 57) Informacijske tehnologije, ki zajemajo tako strojno kot programsko opremo in storitve vse pomembneje vplivajo na gospodarsko rast predvsem zaradi nujnosti njihove uporabe v številnih gospodarskih dejavnostih pri dvigovanju produktivnosti, zagotavljanju kvalitete in konkurenčnosti. Vpliv IKT na rast BDP ni zgolj neposreden, temveč s svojim vplivom na organizacijske spremembe oblikuje sodobne

poslovne procese. IKT so močno posegle v načine poslovanja, elektronsko poslovanje na ravni podjetij je omogočilo znižanje stroškov in poenostavitev komunikacijskih poti.

Nizozemska ima enega najbolj razvitih telekomunikacijskih omrežij v Evropi. Država je bila začetnik **projekta GigaPort**, nove generacije internetnih povezav, ki bodo omogočile hiter in sodoben razvoj tudi v prihodnjih desetletjih.

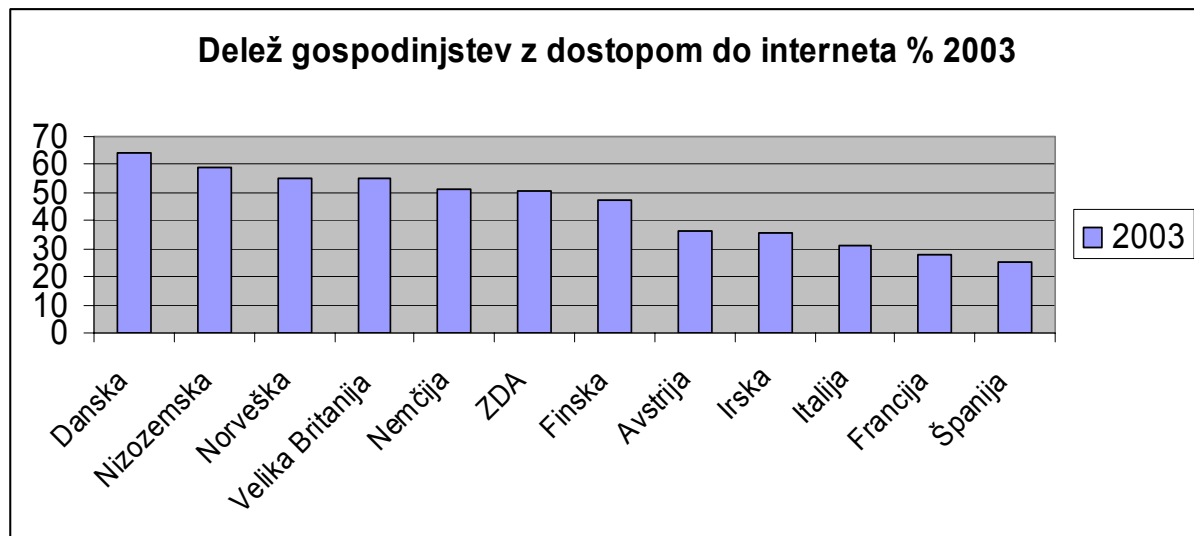
Nizozemska je med vodilnimi evropskimi državami na področju informacijsko-komunikacijske infrastrukture predvsem na področju razširjenosti osebnih računalnikov v gospodinjstvih, razširjenostjo interneta v gospodinjstvih, pa tudi na področju širokopasovnih povezav. Zaostaja pa pri številu varnih strežnikov in posledično pri internetni prodaji.

Graf 4: Delež gospodinjstev z dostopom do osebnega računalnika

Vir: OECD

Graf 3: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta

Vir:OECD

Poleg visokih vlaganj v Informacijsko-komunikacijske tehnologije in posledično velik delež inovacij na področju IKT, prijavljenih pri EPO(Evropskem patentnem uradu) ima Nizozemska dobro informacijsko infrastrukturo, kar se odraža na deležu gospodinjstev z dostopom do računalnika 69.19% v letu 2003, ter v drugem mestu med evropskimi državami pri dostopu do interneta.

6.1.2 Izobraževanje in usposabljanje

Človeški viri so temeljni dejavnik ustvarjanja novih znanj in tehnologij ter njihove uporabe v gospodarstvu in družbi (Bučar, Stare, 2003, 55). Znanje je pomemben dejavnik razvoja v sodobnem svetu in približevanju družbi znanja , česar se zavedajo tudi družbe konsenza. Visoko razvite družbe konsenza po svojih dosežkih v primerjavi z drugimi državami najbolj vidno odstopajo prav na področju znanja in to praktično v vseh oblikah: od izobraževalnih sistemov, klasične in informacijske izobraženosti prebivalstva ter vlaganja v izobraževanje, usposabljanje posameznikov, podjetij in institucij (Sočan, 2003, 90)

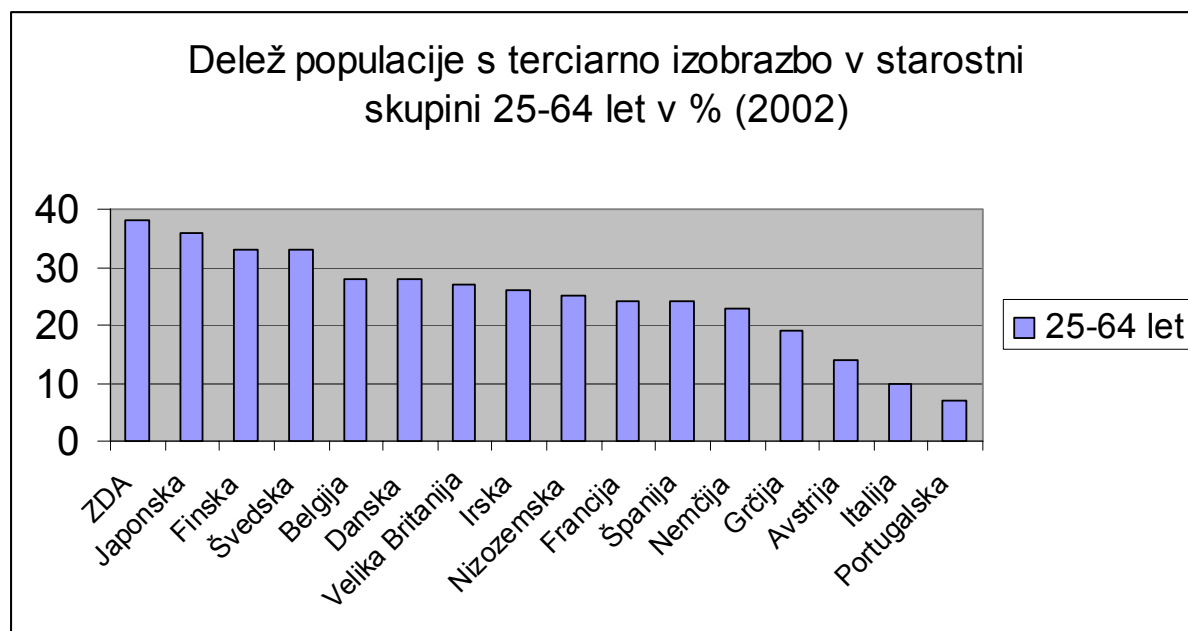
Nizozemska za vlaganje v izobraževanje namenja 4,7% sredstev iz BDP, povprečje OECD znaša 4,8%, medtem ko predvsem skandinavske države vlagajo več.

Nizozemski izobraževalni sistem se primarno začne z otrokovo starostjo štirih let in poteka do njegovega dvanajstega leta. Prvi dve leti izobraževanja služita kot varstvo otrok (torej ima funkcijo vrtca), ko pa otrok dopolni peto leto starosti, zanj šola postane obvezna. Razloge za to gre iskati predvsem v zgodnji integraciji otrok emigrantov v družbo. Po končani osnovni šoli otroci nadaljujejo šolanje v srednjih šolah, ki so lahko štiri, pet ali šestletne. Kurikulum štiriletnih šol sestoji iz dveh let obravnavanja osnov ter dveh let poklicne usmerjenosti. Šestletni programi srednjih šol pa so paralelno primerjano s slovenskim šolskim sistemom kot gimnazije, ki pripravijo učence za nadaljnji študij na univerzi (<http://inradev.oecd.org/els/ict/nl/nl01.html>, 17. 3. 2004). Za srednje poklicno šolanje je značilen zgodnji vstop na trg delovne sile.

Nizozemski visokošolski sistem je binarnaen, na Nizozemskem je 85 visokošolskih strokovnih institucij in 13 univerz, od tega je devet splošnih, medtem ko so univerze v Delftu, univerza Twente in univerza v Eindhovnu tehnične, v Wageningenu pa je specializirana za kmetijstvo. Kljub velikemu vpisu študentov na fakultete pa se srečujejo s pomanjkanjem študentov tehničnih in naravoslovnih ved. Večina študentov (več kot ena tretjina) diplomira na področju ekonomije, prava in družbenih ved. Med letoma 1996 in 2001 je število študentov, ki diplomirajo iz naravoslovnih in tehničnih ved, upadlo z 21% na 18%, tako da Nizozemska kot tudi Danska(18%) in ZDA(18%) na tem področju zaostajajo za povprečjem EU in OECD.

V starostni skupini 24-35 ima 75% Nizozemcev dokončano srednjo izobrazbo, v letu 2001 je delež tistih z dokončano visoko izobrazbo znašal 26%, kar Nizozemsko uvršča v povprečje EU.

Graf 5: Delež populacije z zaključeno terciarno izobrazbo v populaciji 25-64 let

Vir OECD

Nizozemska se srečuje s pomankanjem človeških virov na področju znanosti in tehnologije, saj je imela v letu 2001 samo 6,1 diplomiranih inženirjev oz. diplomantov naravoslovja na 1000 prebivalcev v starostni skupini 20 do 29 let, medtem ko jih je Irska kot vodilna imela 21,7.

Poleg izobraževanja, vlaganj v raziskave in razvoj ter informacijsko-komunikacijskih tehnologij je pomembna sestavina družbe znanje tudi vseživljensko učenje. Zaradi vse večje količine informacij in znanj, pridobljena znanja lahko hitro zastarajo, zato jih je potrebno obnavljati in nadgrajevati. Za dodatno izobraževanje zaposlenih po končanem rednem šolanju tako v glavnem poskrbijo podjetja sama. Poklicno usposabljanje poteka v podjetjih. Med letoma 1993 in 1999 je delež podjetij na Nizozemskem, ki ponujajo izobraževanje zaposlenih narasel s 46% na 82%, kar pomeni najvišji porast v Evropi. Prav tako so sredstva za usposabljanje narasla z 1,8% vseh stroškov dela na 2,8%. Vendar se izobraževalnih tečajev udeleži med 40% in 50% zaposlenih.

6.2 *Okolje*

Za uspešen gospodarski razvoj je potrebno upoštevati trajnostni razvoj in skrb za okolje. Buntlandova komisija v Združenih narodih je prva definirala trajnostni razvoj kot razvoj, kjer zadovoljevanje potreb današnje generacije ne bo ogrozilo potreb prihodnjih generacij.

Za države EU je značilna izrazita okoljevarstvena usmerjenost, pri čemer Nizozemska poleg skandinavskih držav narekuje svetovne trende. Nizozemska se srečuje s številnimi okoljskimi problemi, kot so zmanjšavanje biološke raznolikosti, hrup, dehidracija, varnost, emisije toplogrednih plinov ipd. Pojavlja se problem pitne vode, onesnaževanja Baltskega morja, ki nadalje tudi negativno vpliva na ribištvo. Največji problem pa predstavlja onesnaževanje zemlje zaradi gnojil in pesticidov, prav zaradi ukvarjanja z intenzivnim kmetijstvom.

Okvir za okoljevarstvene politike predstavlja Nacionalni okoljevarstveni plan, ki je bil sprejet 1989 in večkrat nadgrajen, nazadnje 2001 v Nacionalni okoljevarstveni plan 4. Na podlagi nacionalnega okoljevarstvenega plana si vlada prizadeva znižati vse vrste onesnaževanja za 80 do 90% v obdobju ene generacije.

Čeprav so bili prenekateri cilji doseženi, še vedno niso uspeli znižati emisij dušikovega dioksida, zaustaviti klimatskih sprememb, zmanjšati hrupa na nivo, kot so si ga zastavili v Nacionalnem okoljevarstvenem planu, ki je temeljni dokument na področju okoljskih politik, kar je pogojeno s povečano porabo energije, povečanjem transporta ter intenzivnim kmetijstvom.

Za doseganje ciljev okoljevarstvenih politik mora nizozemska vlada sodelovati z industrijo in nevladnimi organizacijami, zato je podpisala sporazume s privatnim sektorjem. Da bi dosegla cilje, zapisane v Kyotskem sporazumu, je nizozemska vlada dosegla sporazum z industrijo in energetske sektorjem o trgovanju z emisijami CO₂.

Država pristopa k okoljevarstvenim problemom globalno, saj se zaveda razsežnosti tega problema ter za okolje namenja 3,2% celotnega proračuna. Tako na Nizozemskem za nadzor in zmanjševanje onesnaževanja porabijo 2,0% BDP, kar je zelo veliko, saj se zavedajo, kaj pomeni čisto okolje. Več (2,4% BDP) porabi le Avstrija.

Kot zanimivost naj povem, da Nizozemska veliko donira v Litvo in Rusko federacijo z namenom reševanja okoljevarstvenih problemov: predvsem je tu aktualno ravnanje z nuklearnimi odpadki.

7 GOSPODARSTVO

Glavne veje industrije so predalava hrane, kemični izdelki, kovinarska industrija in rafinerija plina ter nafte. Med panogami je pomembno še tiskarstvo in inženirska industrija. Nizozemska industrija kovin se je specializirala za izdelavo strojev, ki jih vodijo zapletene elektronske komponente. Zaradi tega je Nizozemska postala vodilna v svetu v proizvodnji vozil, opreme za predelavo hrane in opreme za kemično industrijo. Kemična in prehrabena industrija sta napredovali s povečanjem intenzivitete znanja ter sta tako ostali konkurenčni. (Nizozemsko zunanje ministrstvo, www.minbuza.nl/default.asp?CMS_ITEM=MBZ302336, 17.3.2004)

Multinacionalke so v drugi polovici 60.-ih začele s progresivno kadrovske politiko z namenom, da bi rekrutirali visoko izobražene in motivirane delavce. Po dolgoletni tradiciji, ki je bila prekinjena v letih 1940 do 1950, je Nizozemska zahvaljujoč multinacionalkam (ki kažejo na gospodarsko odprtost) spet postala ena večjih izvoznic in vlagateljic v tujini

.Izrazito izvozno ekonomijo države kaže podatek, da izhodne investicije predstavljajo večji delež kot vhodne. Danes Nizozemska namreč izvaža za 243,3 milijard USD, kar predstavlja 58% celotnega BDP-ja. Kar 80% celotnega nizozemskega izvoza predstavljajo države EU, in sicer Nemčija, Belgija in Velika Britanija. Med izvoznimi izdelki se največ pojavljajo stroji, gorivo, kemični izdelki ter kmetijski izdelki. Ocenjujejo, da je celo tretjo največja izvoznica kmetijskih izdelkov na svetu, takoj za ZDA in Francijo (večino svetovnega trga obvladuje z rezanim cvetjem in čebulicami). Kot zanimivost naj omenim še, da večji del izvoza predstavljajo računalniki in računalniške komponente. Kar 35,72% celotnega izvoza torej predstavlja high-tech izvoz, ki pa ga v veliki meri predstavlja Philips.

7.1 Polderski model

Današnji ekonomski sistem Nizozemske je poznana pod imenom "poldermodel". Zaradi pešanja ekonomskih kazalcev po 2. naftnem šoku je morala Nizozemska izpeljati predvsem

reformo predrage socialne države. Posledica kombinacije socialnih faktorjev je bila ekonomija, ki ni rastle in je kopičila državne stroške. Država je porabljala vse več denarja, da je podpirala nekonkurenčna podjetja. V zadnjih petnajstih letih je zaradi nizozemskih ekonomskih politik prišlo do velikega povečanja v zaposlenosti, gospodarske rasti, ki je nad evropskim povprečjem, zmerne inflacije in zmanjšanja proračunskega primankljaja.

Reforma trga dela je citirana kot najpomembnejši dejavnik v izboljšanju Nizozemske ekonomije. Polderski ekonomski model sestavljajo tri politike: politika omejevanja plač, zmanjševanja javne porabe in oženja socialne države ter politika zmanjševanja davčnega bremena. <http://www.andover.edu/aep/papers/410/nbeck00.pdf>, 20.03.2004

T.i. polderski model je ekonomski model, ki temelji na strogi monetarni politiki, zmanjševanju deficita javnega sektorja, omejevanju plač in fleksibilnem trgu dela, je dal zagon nizozemskemu gospodarstvu v 90-tih. Vzpostavil pa ga je konsenz družbenih partnerjev, ki so dosegli kompromis za reformiranje trga dela in socialne države. S striktno monetarno politiko in nižanjem socialnih transferjev je vlada dosegla zdrave javne finance in vzpodbudila gospodarsko rast. Nizozemska država je »bila v preteklem obdobju, ko je evropske demokracije doletela dilema glede uveljavljanja monetarističnega modela na račun socialne države, neverjetno uspešna, tako notranji kot zunanji opazovalci menijo, da je Nizozemska našla pravo "formulo" ravno spričo svoje kulture konsenza.« Štrajn, 2001, radiostudent.si/projekti/demokracija/teksti/37krhkedemokracije.html, 15.05.2005

Ker konsenza, ki bi popeljal Nizozemsko iz recesije danes ni na vidiku, bi težko še govorili o polderskem modelu.

7.2 Bančništvo

Nizozemska ima razpršen trg kapitala, ki ne dovoljuje prevlade nobenemu tržnemu akterju. Država namreč ni dovolila tesnejših odnosov med industrijo in bankami, zato so se banke usmerile k trgovinski dejavnosti. Edine dolgoročne kapitaliske ustanove na Nizozemskem so zavarovalnice in pokojninski sklad, ker je država je uzakonila obvezno varčevanje v slednjih.

Poleg številnih multinacionalk na področju industrijskega in prehranbenega sektorja se Nizozemska ponaša z močnim bančnim sektorjem in s tremi multinacionalnimi bankami, to so ABN Amro, ki je šesta največja evropska banka, ING in Rabobank. ABN Amro, šesta največja evropska banka med drugim z močno prisotnostjo v ZDA se ukvarja predvsem s

podporo nakupom in združitvam večjih podjetij, ostale dejavnosti so zavarovalništvo, upravljanje premoženja pokojninskih ter investicijskih skladov. ING poleg bančnih storitev pokriva tudi zavarovalniške. Poleg bančnega sektorja je namreč na Nizozemskem močan tudi zavarovalniški sektor. Skupna iniciativa belgijskega bančnega kapitala in nizozemskega kapitala je ustanovila Fortis, najmočnejšo nizozemsko zavarovalnico, ki upravlja tudi bančne posle.

Na Nizozemskem je za zavarovanje izvoznih kreditov zadolžena Nizozemska kreditno zavarovalniška družba (NCM), ki ima od leta 1932 pogodbo z Nizozemsko vlado. NCM je zasebna zavarovalniška družba, ki zavaruje deželna tveganja. NCM punuja največ 95 procentov kritja za izvozni kredit (v vrednosti največ 85% prodajne cene). (Jepma, Jager, Kamphuis, 1996: 297)

7.3 Podjetništvo

Koncept podjetništva se nanaša na podjetne posameznike, ki so pripravljeni prevzeti tveganje in z novimi inovativnimi idejami ustvarjati nove izdelke in/ali storitve. (Bučar, 2003, 60) Prav tako zajema delovanje vseh podjetij ne glede na velikost in dejavnost.

Eden od kazalcev spodbudnega podjetniškega ozračja je dinamika nastajanja novih podjetij, ki kaže na intenzivno pretvarjanje idej v prakso, pa tudi na ukinjanje podjetij, ki kaže na navzočnost aktivne na trgu. (Bučar, 2003: 61)

Z vidika nove ekonomije je podjetništvo definirano kot »eden izmed najpomembnejših elementov nove ekonomije in nova podjetja prispevajo k dinamičnemu poslovnemu okolju z ekonomsko rastjo, odpiranjem novih delovnih mest in inovacijami v proizvodnih procesih in proizvodih.« (Bøegh Nielsen, 2002)³

³[http://www.oalis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2f123dca088a8411c1256b74003d0ecd/\\$FILE/JT00121975.DOC](http://www.oalis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2f123dca088a8411c1256b74003d0ecd/$FILE/JT00121975.DOC)

Nizozemska ima dolgo in razvito podjetniško kulturo in komercialno usmeritev z izrazito odprtim gospodarstvom, merjeno - med drugim - z deležem uvoza in izvoza v BDP. (OECD, 1998, 175)

Vendar pa je Nizozemska država velikih podjetij, saj ima sedež na Nizozemskem kar 30 transnacionalnih. Pa vendar je večina zaposlenih zaposlena v malih in srednjih podjetjih. 57% zaposlenih je bilo zaposlenih v malih in srednjih podjetjih v letu 1990, le ta so proizvedla 50% BDP po podatkih OECD-ja. Na Nizozemskem 10,8% celotne delovne populacije predstavljajo samozaposleni.

Vendar za ustanovitev družbe z omejeno odgovornostjo (BV) in neomejeno odgovornostjo (VOF) obstajajo prenekatere administrativne ovire. Za ustanovitev podjetja je potrebnih 7 postopkov, ki v najboljšem primeru trajajo 11 dni. Vendar pa preiskava s strani Ministrstva za pravosodje lahko vzame tudi dva do tri mesece. Namreč najprej mora podjetnik pridobiti dovoljenje za ustanovitev podjetja s strani Ministrstva za pravosodje. Ministrstvo za pravosodje izda dovoljenje na podlagi potrdila o zglednem obnašanju, če ustanovitelj dokaže, da ni v preteklosti bankrotiral oz. če ne obstaja sum goljufije.

Po prejemu dovoljenja za ustanovitev se podjetje registrira pri pristojni lokalni zbornici. Ob registraciji se zahteva naslednja dokumentacija: kopijo ustanovitvenega akta družbe, podpisano pred javnim notarjem, ki mora vsebovati ime družbe, dejavnost, naslov in višino vplačanega kapitala, potrdilo o vpisanem in vplačanem kapitalu, pri delniških družbah pa še podatke o izdanih vrednostnih papirjih, podatke o direktorjih in članih upravnega in nadzornega odbora, pooblastila za predstavljanje in zastopanje družbe. (Zidarič, 1999: 15)

Za samozaposlene je postopek bistveno enostavnejši in krajši, saj se samo-zaposleni samo registrira pri Gospodarski zbornici.

Če podjetnik želi ustanoviti družbo z omejeno odgovornostjo (Besloten Vennotshap-BV), ustanovitveni kapital znaša 18000 evrov. Stroški ustanovitve poleg ustanovitvenega kapitala so davek na kapital (1% vplačanega kapitala), notarske takse za sestavo ustanovitvenega akta, takse gospodarke zbornice za vložitev dokumentov podjetja v trgovinski register in taksa ministrstva za pravosodje za odobritev ustanovitve podjetja.

Obstajajo še nekatere druge ovire v obliki raznih dovoljenj, kot je na primer okoljsko. V nekaterih sektorjih je za ustanovitev podjetja predpisana določena stopnja izobrazbe.

Tveganje nezaposlenosti in zakonodaja o bankrotu sta nadaljni oviri pri ustanavljanju podjetja. Ker samo 60% start-upov preživi prvih pet let življenja, se tipični podjetnik sooča z večjo verjetnostjo, da bo nezaposlen kot če bi ostal pri svojem prejšnjem delodajalcu. (OECD, 1998: 185) Čepa postane brezposeln nima pravice do zavarovanja za nezaposlenost.

Pomembno oviro pri ustanavljanju podjetja lahko predstavlja pomankanje kapitala, za zagon in ustanovitev podjetja, podjetnik kapital lahko pridobi iz skladov tveganega kapitala ali pa od anonimnih investitorjev.

Tvegani kapital je ena od oblik lastniškega kapitala, ki ga lahko malo ali srednje podjetje dobi v zameno za lastniški delež v podjetju. V ta namen so bili oblikovani skladi tveganega kapitala, podjetnik pa si lahko pridobi tudi neformalnega investitorja. Ponavadi tvegani kapital vstopi po zagona podjetja, zagonski kapital v glavnem še vedno predstavljajo prihranki podjetnika. Glavni investitorji v sklade tveganega kapitala so pokojninski skladi, zavarovalnice, podjetja, vladne agencije, privatni investitorji, skladi skladov.

Formalni trg tveganega kapitala je na Nizozemskem dobro razvit in delež investicij tveganega kapitala v BDP je podoben tistemu v ZDA. Če pa pogledamo поблиže ugotovimo, da se bistveno manj tveganega kapitala investira v start-up projekte kot v ZDA. (OECD, 1998: 176). Velik del tveganega kapitala prihaja od bank, dve tretjini v primerjavi z eno tretjino v drugih evropskih državah in z neznatnim deležem v ZDA.

Neformalni trg tveganega kapitala pa predstavlja skupina anonimnih investitorjev (imenovani tudi poslovni angeli), ki so pripravljeni vložiti kapital v dobre podjetniške projekte. Ocenjujejo, da je Nizozemski trg neformalnih investitorjev, da je vsaj tako obsežen kot formalni trg tveganega kapitala. Neformalni investitorji, ki jih poznamo tudi kot »anžele« igrajo pomembno vlogo ne samo s financiranjem, temveč tudi z upravljalnim znanjem.

Pomembno področje za spodbujanje podjetništva je interakcija med socialnimi in ekonomskimi politikami. Vlada pomaga oz. vzpodbuja nezaposlene, da se vrnejo na trg

delovne sile tako, da se samozaposlijo. Na razpolago jim da kredite v vrednosti in davčne olajšave.

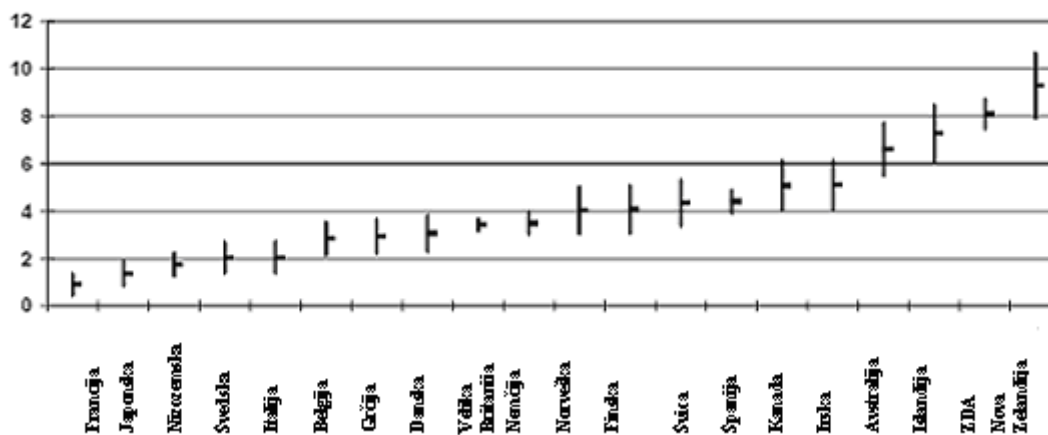
Nizozemska ima dobro postavljen sistem informacij in svetovalnih storitev za mala in srednja podjetja. Sistem je namenjen vzpodbujanju inovacij. Pri tovrstnem pristopu gre za implementacijo in delno financiranje zgoraj navedenih storitev na lokalni in regionalni ravni. (OECD, 1998:188) Večje število nevladnih institucij, kot so Gospodarska zbornica, inštituti za mala in srednja podjetja, inovacijski centri, itd. se povezujejo na lokalni ravni v pomoč novoustanovljenim podjetjem.

Drug zanimiv pristop pri vpodbujanju podjetništva na lokalni ravni je bil razvoj znanstvenih parkov na Nizozemskem. Večje število podjetij v znanstvenih parkih je spin-offov iz univerz in start-up podjetij ali relociranih podjetij iz bližnje okolice. (EIML International v OECD, 1998: 188) Kot primer naj navedem tehnično univerzo Twente, ki je razvila mrežo podpore, vključno s poslovnim inkubatorjem, programom za start-up podjetja, programom za vzpodbujanje prenosa tehnologije in omrežjem visoko-tehnoloških podjetij okoli poslovnega in znanstvenega parka.

GEM razvršča države na podlagi konkurenčnosti podjetniškega sektorja, predvsem malih podjetij.

Graf 6: Delež potencialnih podjetnikov v populaciji 19-64 let

Delež potencialnih podjetnikov v populaciji 19-64 let, OECD države, 2003

Vir: EIM/GEM <http://www.gemconsortium.org/download/1118961564796/A200316.pdf>

»Nascent entrepreneurs« so ljudje, ki so trenutno vpleteni v aktivnosti za ustanovitev podjetja. Navpične črte na grafu predstavljajo 95% interval zaupanja. Z indeksom 1.7. se Nizozemska uvršča na spodnji del lestvice novo nastajočih podjetij, pred Francijo in Japonsko vendar za ostalimi Evropskimi državami.

7.4 Izvozna usmerjenost nizozemskega gospodarstva

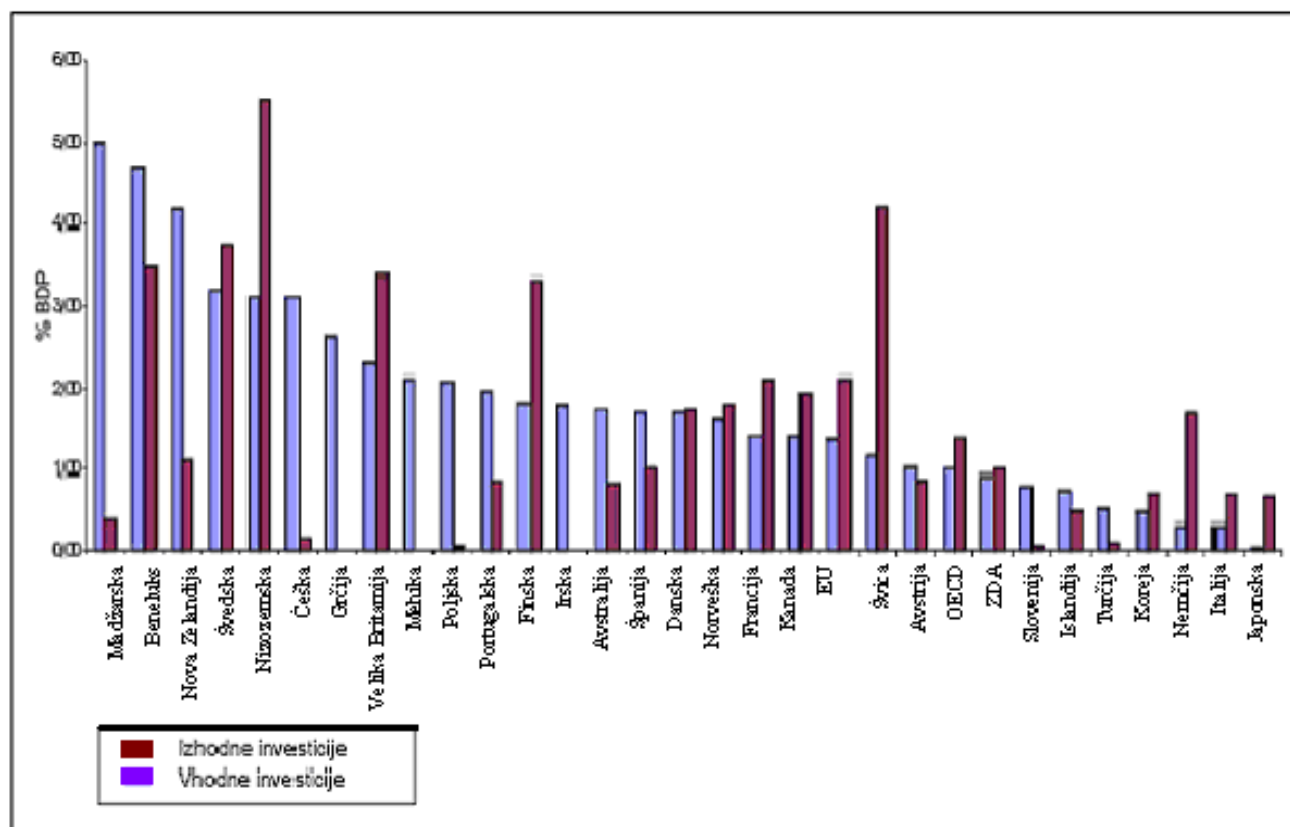
Danes lahko govorimo o tem, da so tuje neposredne investicije (TNI) pomembnejši generator rasti kot mednarodna menjava, saj so se letni tokovi od leta 1982 do 2002 povečali skoraj za sedemkrat, medtem ko se je mednarodna menjava povečala manj kot za štirikrat. Posledica je veliko povečanje prodaje podružnic tujih podjetij (kar za 6,5-krat). (Svetličič, (2003), www2.arnes.si/~tzivko1/clanek04.htm, 03.06.2005

Pomen transnacionalnih podjetij⁴ se je z globalizacijo povečal hkrati pa se je povečala intenzivnost tujih neposrednih investicij. Večji del tujih neposrednih investicij predstavljajo vlaganja v podružnice mednarodnih podjetij. Izhodne investicije so posebno pomembne za majhne države, saj so osnova za oblikovanje njihovih multinacionalk. (Svetličič, 1996, 372).

Nizozemska je izjemno odprto malo gospodarstvo s številnimi multinacionalkami tako na področju storitev predvsem finančnih, kot na področju industrije pa tudi kmetijstvo prispeva zajeten del izvoza, Nizozemska je namreč tretja največja izvoznica kmetijskih izdelkov na svetu. Internacionalizacija gospodarstva je vidna v deležu, ki ga predstavlja izvoz v BDP in v tujih neposrednih investicijah, ki so neločljivo povezane s transnacionalnimi podjetji, tako vstopnih kot izhodnih.

⁴ Izraz transnacionalno podjetje (TNP) pomeni delovanje preko nacionalnih meja, pri čemer odločanje v glavnem ostaja na nacionalni ravni v državi matičnega podjetja. (Svetličič, 1996:)

Graf 7: Vhodne in izhodne investicije kot delež BDP; povprečje 1990-1998

Vir: (Zabasu, 2003:16)

Nizozemska je privlačna država za investicije, zaradi razlogov, kot so prijazna zakonodaja do tujih podjetij, tujim podjetjem namreč nudi nacionalni tretma, NFIA Nizozemska agencija za tuje investicije aktivno išče tuje investitorje in nudi tujim podjetjem svetovanje pri vstopu na nizozemski trg, ki je brezplačno. Drugi atributi s katerimi se poteguje za vstopne investicije so dobra materialna infrastruktura, je logistični center, lociran v središču Evrope, poleg tega se lahko pohvali z izobraženo delovno silo, ki govori več jezikov. Nizozemska je med drugim država številnih multinacionalk, ki so danes ključni investitorji v tujini preko podružnic, na tuje trge vstopajo tudi s prevzemi in greenfield investicijami.

1999 je bila Nizozemska šesti največji investitor na svetu za ZDA, Veliko Britanijo, Nemčijo, Francijo in Hong Kongom. Bila pa je tudi osmi največji prejemnik tujih investicij, saj gosti lepo število tujih multinacionalk, in tudi srednje velikih podjetij. Leta 2001 pa so izhodne in vhodne tuje neposredne investicije znašale 13,5% BDP.

V letu 2003 je bilo od 5000 tujih podjetij lociranih na Nizozemskem, 30% ameriškega izvora. Več kot petdeset procentov je bilo evropskih podjetij, od katerih jih večina prihaja iz Nemčije (19,5%) in Velike Britanije (14%) (de Wit, 2003: 20). Ameriška podjetja ustvarjajo kar 40% delovnih mest na Nizozemskem. Uniliver in Philips pa zaposlujeta skupaj pol milijona zaposlenih izven Nizozemske.

7.5 Povezovanje v grozde

M. Porter opredeli grozde kot geografsko koncentracijo medsebojno povezanih podjetij in institucij na določenem področju. (Porter, 1998, 78).

OECD v publikaciji *Boosting innovation: Cluster approach* inovativne grozde opisuje kot gospodarsko omrežje močno soodvisnih podjetij (vključno s specializiranimi dobavitelji), nosilcev znanja (univerze, raziskovalne ustanove), drugih ustanov (svetovalne organizacije, trgovinska združenja), ki so med seboj povezani v verigo vrednosti. (OECD, 1999: 9)

Pri povezovanju podjetij v grozde gre za sodelovanje izobraževalnih ustanov (univerze in raziskovalnih inštitutov), razvojnih institucij ter geografsko koncentriranih podjetij. Podjetja si s pomočjo raziskovalnih ustanov skušajo zagotoviti kritično maso znanja in tehnologij, pomembnih za krepitev konkurenčnosti podjetij.

Nizozemska politika spodbujanja razvoja poslovnih grozdov je usmerjena predvsem na spodbujanje raziskovalne dejavnosti, država namenja finančna sredstva univerzam za izvajanje raziskav, sofinancira raziskovalno dejavnost raziskovalnih inštitutov in namenja sredstva za pogodbeno sodelovanje s podjetji na področju raziskovanja za potrebe industrije.

Ministrstvo za gospodarske zadeve v nizozemskem primeru predvsem zagotavlja podporo, ki je na posameznih stopnjah razvoja grozda različna. Na začetni stopnji je poudarek na povečanju zavedanja, informiranju in vzpostavljanju neformalnih stikov. Na naslednji razvojni stopnji deluje vlada kot posrednik in podpira formalizacijo odnosov med akterji v nastajajočem grozdu. Na stopnji ekspanzije je poudarek na stabilnih delovnih razmerjih, specializiranih strokovnjakih in oblikovanju identitete mrež. Na stopnji formalizacije pride do

dejanskega oblikovanja poslovnega grozda ter izgrajevanja mednarodnega ugleda in prepoznavnosti. (Boekholt v Zabasu, 2003: 78)

Na Nizozemskem je povezovanje podjetij v grozde zelo razširjeno. Sorodna podjetja, ki se povezujejo v grozde imajo na razpolago dobro infrastrukturo v aplikativnih inštitutih, ki predvsem manjšim podjetjem z omejenimi sredstvi lahko zagotovijo kritično maso znanja in tehnologij.

Študija Innovative Clusters identificira osem inovativnih grozdov na nacionalni ravni: grozde na področju agroživilstva, gradbeništva, energetske-intenzivne proizvodnje, informacijskih in finančnih storitev, logistike, tekstila in javnih storitev.

Eden največjih in najpomembnejših grozdov je agroživilski grozd, ki vključuje »kmetijstvo, hortikulturo, gozdarstvo, ribištvo, mesnopredelovalno industrijo, predelavo žita, konzerviranje in predelovanje sadja in zelenjave ter gojenje rož, proizvodnjo mlečnih izdelkov, sladkorja in čokolade. (Van den Hove in ostali v Zabasu, 2003:80)

S partnerskim odnosom med zasebnim in javnim sektorjem, med raziskovalnimi inštitucijami in podjetji želi Nizozemska okrepiti inovacijsko dejavnost in s tem izboljšati konkurenčnost nizozemskega kmetijstva in prehranske industrije. S tem namenom« je bil leta 1994 na pobudo nizozemskega kmetijskega ministrstva in univerze za kmetijstvo v Wageningenu ter ob posvetovanju s poslovno skupnostjo in raziskovalnimi institucijami sprožen projekt ACC, tj. Agri Chain Competence. (Maijers in Broekmans v Zabasu, 2003:81). V letu 2002 je v okviru ACC potekalo okrog 70 inovativnih pilotnih projektov, 20 na področju prenosa znanja (izobraževalni programi v sodelovanju z univerzo in visoko šolo), izvajalo pa se je 6 strateških raziskovalnih programov in 10 projektov v okviru doktorskega študija. V projektih je sodelovalo 6 strateških raziskovalnih programov in 10 raziskovalnih inštitucij in 40 svetovalnih družb. (Maijers v Zabasu, 2003: 81)

Nizozemski kmetijski sektor ima pomembno vlogo v nizozemskem gospodarstvu, pri internacionalizaciji sodelujejo številna podjetja iz primarnega, sekundarnega in terciarnega sektorja združena v grozd. Prav s sodelovanjem z raziskovalnimi institucijami so si uspela zagotoviti visoko intenzivnost znanja, ki jim pomaga pri izboljšanju konkurenčnosti in

8 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

Na področju inovacij je Nizozemska še vedno ena vodilnih v Evropi, po številu znanstvenih objav pa med prvimi v svetu, vendar so se začele kazati nekatere pomankljivosti nizozemskega inovacijskega sistema. Vlaganje v znanje, izobraževanje in raziskave in razvoj se bistveno ne povečuje. Kljub zastavljenim ciljem Lizbonske strategije se vlaganje v raziskave in razvoj ne povečuje na 3%. Upada predvsem zanimanje za tehniške in naravoslovne študije. Ker je Nizozemska država velikih podjetij oziroma multinacionalk je večina znanja skoncentrirana v velikih podjetjih. Število novoustanovljenih podjetij je majhno še posebej high-tech podjetij.

Uspešnost nizozemskega gospodarstva v preteklem desetletju, ko se je večina evropskih držav otepala z visoko nezaposlenostjo in nizko gospodarsko rastjo torej lahko pripišem konsenzu družbenih partnerjev, na podlagi katerega so bile doseže ključne reforme socialne države in liberalizacije trga dela. Prvo hipotezo, da je Nizozemska morala reformirati državo, posodabljeni in investirati v tehnološko inovacijsko okolje ter v znanje, zato lahko deloma potrdim, kajti za nadaljevanje zgodbe o uspehu bi se na Nizozemskem moralo več investirati v znanje in morda poenotiti NIS, čeprav so izhodišča Nizozemske na področju NIS univerzitetnega izobraževanja na zavirljivi ravni. Nizozemska se namreč ponaša z mnogimi aplikativnimi inštituti, kjer se srečujeta gospodarstvo in znanost. Eden izmed pomembnejših inštitutov je TNO, kjer se izvajajo aplikativne raziskave.

Države konsenza (Simulacije trajnostnega razvoja) med katere se uvršča tudi Nizozemska so uspešna mala gospodarstva, izrazito usmerjena navzven, ki na podlagi konsenza uspešno zasledujejo razvojne cilje in krepijo nacionalno konkurenčnost z vlaganjem v znanje, v raziskave in razvoj, v tehnološko prenovo gospodarstva. Na podlagi empiričnih podatkov, lahko ugotovim, da v doseganju nekaterih ciljev družbe temelječe na znanju Nizozemska ne prednjači, toda za reforme države znižanje brezposelnosti, itd. s katerimi je okrepila nacionalno konkurenčnost, je bil vsekakor potreben močan demokratični konsenz. Konsenz pa je če pogledamo nazaj, že od nekdanja močna sestavina nizozemske družbe. Torej lahko Nizozemsko uvrstim med države konsenza kot je zapisano v drugi hipotezi, saj je na podlagi konsenza družbenih partnerjev Nizozemska omejila rast plač, posegla na področje države

blaginje in liberalizirala trg delovne sile, in s tem dosegla ugodne gospodarske rezultate, zato jo štejemo med države konsenza.

Nizozemsko gospodarstvo je bilo kljub majhnosti vseskozi eno uspešnejših močnejših svetovnih gospodarstev. Nizozemska je namreč znala izkoristiti svoje »naravne« prednosti. Ima močno predelovalno industrijo, je ena največjih svetovnih izvoznic kmetijskih izdelkov, obvaduje skoraj celotnih trg z rezanim cvetjem .Cvetličarstvo je ena izmed tradicionalnih nizozemskih panog, prav tako bančništvo. Torej nekatere prednosti nizozemskega gospodarstva izhajajo iz njenega zgodovinskega razvoja. .Tretja hipoteza , ki pravi da ima zaradi strukture gospodarstva, ki sega v nizozemsko kolonialno obdobje in v razvoj Nizozemske kot srednjeveškega trgovinskega in finančnega centra Evrope, odprto gospodarstvo s številnimi multinacionalkami in močnim bančnim in zavarovalniškim sistemom, lahko potrdim.

T.i. nizozemski čudež, večja gospodarska rast kot v večini evropskih držav, precej nizka brezposelnost 2, 7% je v letu 2000 z recesijo začel pešati, proračunski primankljaj pa se je povečal. Brezposelnost se je dvignila na 6,6%. Tako, da lahko zaključim, da tudi v tako konkurenčnem gospodarstvu, kot je nizozemsko, obstajajo določene pomankljivosti, na primer na področju malega podjetništva, in tudi prenosa znanja v gospodarstvo.

Zaključek

Nizozemska je visoko razvita evropska država z dobro infrastrukturo in to ne samo materialno, temveč zaposluje okrog 60 000 raziskovalcev na različnih inštitutih in univerzah. Po višini BDP-ja se uvrša na 7. mesto v Evropi, ima eno nižjih stopenj brezposelnosti v Evropi, znižanje brezposelnosti je bilo glavni cilj nizozemskih reform v zadnjih dvajsetih letih. Ena prvih v Evropi se je spoprijela s predrago državo blaginje. Z znižanjem brezposelnosti in zmanjšanjem socialne države jim je uspelo vzpodbuditi gospodarstvo in v devedesetih so imeli eno najvišjih gospodarskih rasti v Evropi. Najpomemnejši vzgib v krepitvi nacionalne konkurenčnosti je pomenila politika prvega in drugega Lubbersovega kabineta ter kabineta Lubbers-Kok. Po drugi naftni krizi se je namreč Nizozemska soočila z naraščajočo brezposelnostjo in nizko gospodarsko rastjo. Pritiski na socialno državo so postajali vse večji. Keynesianske politike niso razrešile kritične ekonomske situacije. Na podlagi konsenza družbenih partnerjev se je nizozemska vlada lotila reforme socialne države

in liberalizirala trg dela. Liberalizacija trga dela je pomenila tudi večje število zaposlitev za polovični delovni čas. S skrajšanjem delovnega časa in omejevanjem rasti plač je Nizozemski uspelo v obdobju petnajstih let občutno zmanjšati nezaposlenost. Velja opozoriti, da gre majhno brezposlenost gre pripisati velikemu številu part-time zaposlitev, ki jih večinoma zasedajo ženske. Zmanjšanje nezaposlenosti pa se v literaturi omenja kot ena glavnih komponent t.i. »nizozemskega čudeža«.

Področja infrastrukture in gospodarstva ter države se medseboj prekrivajo. Kajti reforme na področju države so vzpodbudile gospodarsko dejavnost in gospodarsko rast. Področje infrastrukture med drugim odločilno vpliva na privlačnost države za investicije kar je v nizozemskem primeru majhnega izvozno usmerjenega gospodarstva še posebej odločilnega pomena.

Nizozemsko zaznamuje tudi podjetniška miselnost, saj je od 12. stoletja naprej eno trgovsko najpomembnejših območij v Evropi, ki je med drugim imelo tudi svoje kolonije. Iz kolonialnega obdobja pa izhajajo multinacionalke, pomemben del Nizozemskega gospodarstva. Philips je zelo pomemben na področju elektronike, Shell je naftna družba, med drugim gre čez Rotterdam največ naftnega tovora v Evropi, Unilever je pomemben v predelovalni industriji, Heineken je ena najpomembnejših svetovnih pivovarn. Na velika podjetja, kot so multinacionalke, se vežejo tudi druga podjetja recimo svetovalna, logistična in tako ustvarjajo grozde. Eden najpomembnejših grozdov na Nizozemskem je agrogrozd. Multinacionalke imajo seveda tudi svoje razvojne oddelke, Philipsov zaposluje 1800 raziskovalcev. Nizozemska je torej država velikih podjetij multinacionalk, kjer je skoncentrirana večina znanja Nizozemska ima tudi dobre tehnološke inštitute ki so vezani na univerzo in aplikativne inštitute, kjer se srečujeta znanost in privatni sektor.

Nacionalni inovacijski sistem pa je razdrobljen s številnimi posredniki. Posegi na to področje v preteklem desetletju razdrobljenosti niso poenotili. 1994 je nizozemska vlada ustanovila štiri virtualne inštitute, na področju polimerov, biomedicine, informatike, ter na področju kovin, da bi povezala področja, ki so se vladi zdela ključna za razvoj Nizozemske, vendar je tudi ta poseg imel omejen učinek, tako kot številne agencije, ki jih je vlada ustanovila kot posrednike med gospodarstvom in inštituti in s tem le nadalje razdrobila inovacijski sistem, največjo korist od aplikativnih inštitutov pa imajo še vedno največja podjetja. Medtem, ko se manjša podjetja te možnosti poslužujejo v omejenem obsegu. Na področju inovacij je Nizozemska še

vedno ena vodilnih v Evropi, po številu znanstvenih objav pa med prvimi v svetu, takoj za ZDA, vendar so se začele kazati nekatere pomankljivosti nizozemskega inovacijskega sistema. Vlaganje v znanje, izobraževanje in raziskave in razvoj se bistveno ne povečuje. Kljub zastavljenim ciljem Lizbonske strategije se vlaganje v raziskave in razvoj ne povečuje na 3%.

Nizozemska se poleg še vedno šibkega prenosa znanj iz znanosti v gospodarstvo slabše odreže pri podjetništvu, kljub temu, da je malih podjetij 600 000, velikih pa 700, kajti pri številu novoustanovljenih podjetij v primerjavi z drugimi evropskimi državami odreže relativno slabo. Administrativno breme pri ustanavljanju podjetij je kljub nekaterim poenostavitvam še vedno visoko. Kljub pobudam in pomoči pri koriščenju kapacitet aplikativnih inštitutov za razvoj, je uporaba tovrstnih kapacitet slabo izkoriščena s strani malih podjetij.

Države konsenza, med katere se uvršča tudi Nizozemska, so uspešna mala gospodarstva, izrazito usmerjena navzven, ki na podlagi konsenza uspešno zasledujejo razvojne cilje in krepijo nacionalno konkurenčnost z vlaganjem v znanje, v raziskave in razvoj, v tehnološko prenovno gospodarstva s čimer so lahko vzgled državam blaginje in novim članicam EU. Vendar se tudi Nizozemska danes srečuje z gospodarskimi težavami in skoraj nično gospodarsko rastjo in bi nizozemska vlada zopet morala doseči konsenz za izpeljavo nekaterih strukturnih reform na poti v družbo znanja. Nizozemsko gospodarstvo sicer ima na razpolago zadovoljivo aplikativno infrastrukturo, ki pa zaenkrat ni dovolj učinkovito izrabljena. Po drugi strani pa tudi podjetja premalo vlagajo v raziskave in razvoj (1,08% BDP), ki so ključ za doseganje konkurenčnih prednosti na trgu. Po dolgotrajnem obdobju omejevanja rast plač so z ugodnimi rezultati konec devedesetih le te začele pospešeno rasti in izničile pomembno prednost nizozemskega gospodarstva na svetovnem trgu. Nadaljevanje nižanja davčnega bremena in recesija pa sta pripeljala do tekočega proračunskega primankljaja, ki presega Maastrichtske kriterije. Predvideno je tudi zmanjšanje administrativnega bremena ki po ocenah na Nizozemskem znaša 3, 6% BDP, ki omejuje predvsem manjša podjetja,.

9 VIRI

Literatura:

1. Bonvicini, G., Vaahtoranta, T., Wessels, W. (2000): *A Dutch hope. Towards a greater coherence* v The Northern EU. National Views on the Emerging Security Dimension, Ulkopoliittinen instituutti & Institut für Europäische politik. Helsinki, Berlin, str. 183-193
2. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez(2000): Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela. Profesija, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
3. Bučar, Maja (2003): Dohitevanje v gospodarski rasti in razvitosti v Sočan, L. (2003): Simulacije trajnostnega razvoja, delovno poročilo št.2, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 39-55
4. Bučar, Maja (2003): Dejavniki gospodarske rasti in razvitosti v Sočan, L. (2003): Simulacije trajnostnega razvoja, delovno poročilo št.2, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 57-67
5. Bučar, Maja (2001): Dohitevanje z informacijsko tehnologijo. Založba FDV, Ljubljana
6. Bučar, Maja, Stare, Metka (2003): Inovacijska politika male tranzicijske države. Založba FDV, Ljubljana.
7. Crafts, Nicholas, Toniolo, Gianni (1996): *Economic Growth in Europe since 1945*. Centre for Economic Policy Research,
8. Dedič, Jasna (2000): Primerjava obračuna davka od dobička v Sloveniji z izbranimi državami EU. Diplomsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
9. Drucker, F. Peter (1993): *Post-Capitalist Society*. Butterworth-Heinemann Ltd, Oxford.
10. Ferner, A., Hyman, R. (1992): *The Netherlands. The end of an Era and the End of a system* v *Industrial relations in the new Europe*. Blackwell publishers, GB, USA, str. 323-356
11. Goodin, E. Robert, et al. (1999): *The real worlds of welfare capitalism*. Cambridge University Press, Cambridge
12. Gramc, Brigita, (2001): *Trg dela in zaposlovanja na Nizozemskem*. Diplomsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana
13. *IMD World competitiveness yearbook 2003*, IMD, Lausanne, Switzerland.

14. IMF World Economic Outlook 2004: Advancing Structural reforms. IMF, Washington
15. Japma, C.J. , Jager, H., Kamphuis E. (1996): Introduction to International Economic. Dutch Open University, Addison Wesley Longman Limited, Edinburgh.
16. Kool, Clemens, Muysken, Joan, Van Veen Tom(1996): Essays on money, banking and regulation :essays in honour of C. J. Oort Kluwer. Academic Publishers. Dordrecht
17. Lah, Marko (2002): Temelji ekonomije. 2. razširjena izdaja, Fora, Ljubljana
18. OECD (1998): Fostering Entrepreneurship. OECD Publications, Paris
19. OECD (1999): Boosting Innovation: Cluster Approach. OECD Publications, Paris
20. OECD (2001): OECD Science, Technology and Industry Scoreboard: Towards a Knowledge-Based Economy. OECD Publications, Paris.
21. Rojec, Matija, Bučar, Maja (2003): Odnosi sever-jug. Študijsko gradivo I.del.
22. Samuelson, Paul Anthony, Nordhaus, William D. (2002): Ekonomija. GV založba, Ljubljana.
23. Sočan, L. (2003): Simulacije trajnostnega razvoja,delovno poročilo št.2, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
24. Sočan, Lojze (2004): Simulacije trajnostnega razvoja. Delovno poročilo št.3, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
25. Svetličič, Marjan (1996): Svetovno podjetje: izzivi mednarodne proizvodnje. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana
26. Svetličič, Marjan (2004): Globalizacija in neenakomeren razvoj v svetu. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
27. Stanojevič, Miroslav (1996): Socialno partnerstvo: modeli industrijskih odnosov ob koncu 20.stoletja. Enotnost, Ljubljana.
28. Van der Steen, Marianne (2003): Technology Policy Learning in The Netherlands 1979-1997 v Biegelbauer, Peter S., Borrás, Suzana (2003): Innovation Policies in Europe and US. Ashgate Publishing Limited, Hampshire in Burlington, str. 113-136
29. Visser, Jelle, Hemerijck, Anton (1997): A Dutch Miracle. Amsterdam University Press, Amsterdam
30. Zbasu, Tatjana (2003):Pomen poslovnih grozdov za pridobivanje konkurenčnih prednosti regije oziroma nacionalnih gospodarstev. Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana

Članki:

1. Porter, Michael E. : Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business review, Boston, 76 (1998), 6, str. 77-90
2. Zidarič, Bojan (marec 1999): Ustanovitev podjetja na Nizozemskem. Mednarodno poslovno pravo, str. 14-18.

Internetni viri:

1. Abrate, Graziano, (2002): Tax systems and reforms in Europe: The Netherlands, www.unipv.it/websiep/wp/182.pdf, 20.06. 2005
2. Beck, Nathan (November, 2000): The Netherlands:A model for Macro Economic Development, Social Science 410, <http://www.andover.edu/aep/papers/410/nbeck00.pdf>, 20.03.2004
3. Boesma, Niels, Wennekers, Sander (2004):Global Entrepreneurship Monitor 2003 The Netherlands, <http://www.gemconsortium.org/download/1118961564796/A200316.pdf>, 07.06.2005
4. Bøegh, Nielsen, (2002): Statistics on new enterprises, entrepreneurs and survival of start-ups:the Danish experience, [http://www.olis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2f123dca088a8411c1256b74003d0ecd/\\$FILE/JT00121975.DOC](http://www.olis.oecd.org/olis/2002doc.nsf/43bb6130e5e86e5fc12569fa005d004c/2f123dca088a8411c1256b74003d0ecd/$FILE/JT00121975.DOC), 13.05.2005
5. De Wit, Onno (2003):From Europe to the United States and Back Again? Two Centuries of Inward Investments in the Netherlands, www.bintproject.nl/textfiles/two_centuries.pdf
6. Frinking Erik, Mari Hjelt, Irma Essers, Paivi Luoma, Sami Mahroum (2002): Benchmarking Innovation systems: Government Funding for R&D. Tekes, Rand Europe in Gaia Group, <http://www.tekes.fi/Julkaisut/benchmarking.pdf>, 15.06.2005
7. Golden, Willie, Higgins Eoin, Lee Soo Hee (2003): National Innovation Systems and Entrepreneurship, www.nuigalway.ie/cisc/papers/0008ciscwp.pdf, 20.05.2005
8. Ministry of economic Affairs, (2004): Science Technology in innovation in the Netherlands. <http://www.minocw.nl/english/doc/2004/stiinnl.pdf>, 19.06.2005
9. <http://inradev.oecd.org/els/ict/nl/nl01.html>, 17. 3. 2004
10. www.izvoznookno.si, 12.05.2004
11. OECD, (2003): Public-private Partnership for Research and Innovation: an evaluation of the Dutch Experience, <http://www.oecd.org/dataoecd/58/19/21693395.pdf>, 14.06. 2005

12. PUMA Strategic Review and Reform (1999): The Netherlands – country paper
<http://www.oecd.org/dataoecd/10/25/2731569.pdf>, 08.3.2004
13. Salverda, Wiemer, Is there more to Dutch Miracle than a lot of Partime jobs (2000),
www.diw-berlin.de/deutsch/produkte/projekte/home/ldm_lwbb/infos/salverda.pdf,
17.03.2004
14. Svetličič, Marjan, (2003): Slovenska vlaganja v tujini in izvoz,
www2.arnes.si/~tzivko1/clanek04.htm, 03.06.2005
15. Štrajn, Darko (2001): Kako okrepiti in zavarovati krhke demokracije,
radiostudent.si/projekti/demokracija/teksti/37krhkedemokracije.html, 15.05.2005
16. Van Hoesel, Roger, Narula, Rajneesh(1998) Outward investment from the Netherlands: Introduction and overview, <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=375>,
02.05.2005
17. WB, Starting a Business – Netherlands (2005),
<http://rru.worldbank.org/Documents/DoingBusiness/ExploreTopics/StartingBusiness/Economies/NETHERLANDS.pdf> 20.06.2005
18. Cordis: Life sciences, genomics and biotechnology for Health
<http://www.cordis.lu/lifescihealth/history.htm>, 17.07.2005
19. The world factbook: Netherlands,
<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/nl.html#top>, 12.02.2004

10 Priloge

Družba znanja/ Informacijska družba

Procent gospodinjstev z dostopom do osebnega računalnika (2003)		Delež gospodinjstev z dostopom do interneta % 2003	
Islandija	85,73	Danska	64,19
Danska	78,52	Nizozemska	58,89
Koreja	77,90	Norveška	55,33
Japonska	78,20	Velika Britanija	55,11
Norveška	71,20	Nemčija	51,18
Nizozemska	69,19	ZDA	50,50
Nemčija	65,22	Finska	47,36
ZDA	61,80	Avstrija	36,21
Avstrija	50,84	Irska	35,62
Finska	57,40	Italija	30,92
Španija	47,14	Francija	27,81
Irska	42,24	Španija	25,23
Islandija podatki so za leto 2004		ZDA podatki so za leto 2001	

Vir:OECD

Naročniki širokopasovnih povezav na 100 prebivalcev v OECD državah 2004				
	DSL	Kabelski modem	Drugo	Skupaj
Koreja	14,1	8,5	2,2	24,9
Nizozemska	11,6	7,4	0,0	19,0
Danska	11,8	5,5	1,6	18,8
Belgija	9,6	6,0	0,0	15,6
Japonska	10,4	2,3	2,3	15,0
Finska	11,2	2,2	1,6	15,0
Norveška	12,3	2,0	0,5	14,9
Švedska	9,5	2,6	2,5	14,5
ZDA	4,7	7,2	0,9	12,8
Francija	9,9	0,7	0,0	10,6
Velika Britanija	7,1	3,4	0,0	10,5
Avstrija	5,5	4,7	0,1	10,2
Luksemburg	8,9	0,9	0,0	9,8
Španija	6,4	2,0	0,0	8,4
Nemčija	8,1	0,2	0,1	8,4
Portugalska	4,0	4,2	0,0	8,2
Italija	7,6	0,0	0,5	8,1
Irska	2,9	0,2	0,3	3,4

Vir: OECD

Družba znanja / izobraževanje

Procent populacije, ki je zaključila terciarno izobraževanje po starostnih skupinah 2002					
	25-64	25-34	35-44	45-54	55-64
Nizozemska	25	27	26	23	19
Avstrija	14	14	16	15	11
Belgija	28	38	29	24	18
Danska	28	29	30	30	22
Finska	33	40	38	30	23
Francija	24	36	23	19	15
Nemčija	23	21	26	25	21
Grčija	19	24	22	16	11
Irska	26	37	25	19	14
Italija	10	12	11	10	7
Portugalska	7	12	7	5	3
Španija	24	37	25	17	10
Švedska	33	39	34	31	26
Velika Britanija	27	31	27	26	20
ZDA	38	40	39	40	33
Japonska	36	50	45	31	18

Vir:OECD